

Закотга тегишли масалалар

05:00 / 16.01.2017 15081

“Закот” сўзи луғатда “поклик” ва “ўсиш” маъноларини билдиради.

Закот берган кишининг моли покланади. Закот бермаган кишининг моли эса ичида закотга ҳақдорларнинг моли ҳам аралашган мол сифатида нопок бўлиб туради. Қачон закотини берса покланади, бўлмаса, йўқ.

Закоти берилган молга барака киради, у шунингдек, кўпайиб ўсади. Шунда ўсиш маъносини ўзида акс эттирган бўлади.

Шаръий истилоҳда:

عَنْ عَدِّةٍ فَنَمَلٍ لِعَطَقِ طَرَشِبُ هَذَا وَمَا وَرَاءَهُ وَبِئْسَ مَا رَزَاهُ رِيغٌ مَلْسُ مَرِيْقٍ فَنَمَلٍ لِمَلِكِ لَمَتِ
لِأَعْتَلَّ لِهَلِّهِ حَوْلُكَ نَمَلٌ لِمَلْمَلِ

“Закот – хошимий ҳам, унинг озод қилган қули ҳам бўлмаган фақир мусулмонга Аллоҳнинг розилиги учун, мулк қилиб берувчига ҳеч қандай манфаат эвазисиз шариатда тайин қилинганидек мулк қилиб беришдир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот қайси оят ва ҳадисга кўра собит бўлган.

Жавоб:

نَوْمٌ حُرْتُ مُمْكَلَعَل لَوْسَّرَلَا أَوْعِي طَأْوَ أَوَّكَ زَلَا أَوْتَا وَ أَلَّصَلَا أَوْمِي قَأْوَ

Аллоҳ таоло:

“Ва намозни қоим қилинглари ва закотни беринглари ва Расулга итоат қилинглари, шоядки, раҳм қилинсангиз”, деган (Нур, 56).

Савол: Закотнинг рукни нима?

Жавоб: Закотнинг рукни тамлийқдир, яъни Қуръон ва ҳадисда кўрсатилган хос кишиларга закотни мулк қилиб беришдир (Умдатул фикҳ).

Савол: Закотнинг фарз бўлиш шартлари нечта?

Жавоб: Закотни фарз бўлиши учун ўнта шарт бўлиб, баъзилари закот бергувчига ва баъзилари бериладиган закотга тегишлидир.

Закот берувчига тегишли бўлган шартлар қуйидагилардир:

1. Ҳур бўлиши;
2. Муслмон бўлиши – муслмон бўлмаган кишига закот фарз эмас;
3. Оқил бўлиши – мажнунларга закот фарз эмас;
4. Балоғатга етган бўлиши – балоғатга етмаган боланинг молидан закот берилмайди. Гарчи унинг бойлиги нисобга етса ҳам;
5. Нисоб миқдорича молга эга бўлиши – нисобга етмаган моллардан закот берилмайди;
6. Нисоб молига тўлалигича молик бўлиши. Шунинг учун аёл кишига маҳр тайин қилинсаю, ҳали маҳр қўлига етиб бормаган бўлса, унга закот лозим бўлмайди. Шунингдек, қарздор қўлида моли бўлгани билан қарзи туфайли ундаги маблағ ўзгаларнинг мулки ҳисобланади;

Бериладиган закотга тегишли шартлар:

1. Мол нисобга етган бўлиши;
2. Аслий ҳожат ва қарздан ҳоли бўлиши;
3. Ҳақиқатан ёки ҳукманъ ўсиб турувчи мол бўлиши. Ҳақиқатдан ўсиб турувчи молга тижорат моллари, ҳукманъ ўсиб турувчи молга эса, тилло, кумуш ва қоғоз пуллар киради;
4. Нисобга етганлигига бир йил тўлган бўлиши – нисобга етганига бир йил бўлмаган моллардан закот берилмайди;

Баъзилар ўн биринчи шартни зикр қилишиб, закот фарз эканлигини билган бўлиши деганлар. Муслмонлар орасида истиқомат қилувчи киши закотни фарз эканлигини билмаслиги узур эмас. Агар бундай киши бир неча йил давомида закотга етадиган маблағга эга бўлиб, закотини бермаган бўлса, ўтган йилларга ҳам закот беради. Муслмонлар орасида истиқомат қилмайдиган киши закотга етадиган маблағи бўлиб, закот фарзлигини билмай бир неча йил орадан ўтиб, закот фарз эканлигини билса, ўтган йиллар учун закот бермайди. Тундра каби жойларда истиқомат қилувчи кишилар шулар жумласидандир (Умдатул фикҳ).

Савол: Закот аҳкомларини ўрганиш қачон фарз бўлади?

Жавоб: Шарита томонидан белгиланган нисобга маблағ етганда закот илмини амалий жиҳатдан ўрганиш фарз бўлади. Лекин, ақидада закотни фарз эканлигига иқрор бўлиш барчага бирдай фарздир (Имдодул фатаво).

Савол: Мадинага ҳижрат қилишдан аввал закот берилганми?

Жавоб: Мадинага ҳижрат қилингунича садақа, закот берилган, яъни садақа ва закот беришга амр мавжуд бўлган. Лекин, Мадинага ҳижрат қилингандан кейин нисоб миқдори ва закот миқдори тайин қилинган (Маъорифул Қуръон).

Савол: Закот нисоби неча ҳил бўлади?

Жавоб: Закотнинг нисоби икки ҳил бўлади.

1. Закот бериш вожиб бўлиши учун нисоб;
2. Закот олмаслик учун белгиланадиган нисоб.

Биринчи нисобни белгилашда ҳожати аслийдан ташқари номий (ўсиб турувчи) молларни ҳисобланади. Масалан: тилло, кумуш, нақд пуллар, тижорат моллари ва закоти берилиши шариатда белгиланган чорва ҳайвонлари.

Иккинчи нисобни белгилашда эса, ҳам номий ҳам номий бўлмаган молларни ҳисоб қилинади. Ўсиб турувчилари юқоридагилардан маълум. Номий бўлмаганлари эса, тижорат мақсадида бўлмай ўғиллар учун сотиб олинган қуруқ ерлар, (ўзи ўтирган уйининг ёнидаги ҳоналардан ташқари) ижарага берилмай бўш турган уйлар, ўғил-қизга бериш мақсадида олиб қўйилиб, уларга мулк қилиб берилмаган сеп-сидириғлар, (агар уларга мулк қилиб берилган бўлса, олган ўғил қизларнинг нисобига ҳисоб қилинади), ҳеч вақт истеъмол қилинмайдиган сувенир ва идишлар, телевизор ҳам ҳожати аслийдан ташқари мол саналади. Бу нарсалар гарчи закот беришда ҳисобга олинмасада, закот олишда ҳисобга олинади. Кимнинг ҳожати аслийсидан ташқари юқорида зикр қилинган нарсалари бор бўлиб, закот нисобига етса, ундай кишиларга закот олиш жоиз эмас. Лекин, зиммасига қурбонлик қилиш ҳамда фитр садақасини бериш вожиб бўлади. Биринчи нисобни билиш закот берувчилар чун зарур. Иккинчи нисобни билиш эса, ҳам берувчи (ўз ўрнига бериши учун) ҳам олувчи учун зарурдир. Чунки бу нисобга ҳам кўп ҳукмлар тартиб топади. Масалан, Садақаи фитр бериш, қурбонлик қилиш вожиб бўлади. Садақа олмаслик (ҳадя бўлса жоиз), назр қилинган гўштни емаслик, назр қилинган нарсаларни олмаслик керак

бўлади (Умдатул фикҳ).

Савол: Зимор моли деб нимага айтилади?

Жавоб: Зимор – пули бору лекин қўлида бўлмаган молларни зимор мол дейилади. Қарз бундан мустасно. Зиморга қуйидагилар киради:

- бир киши бошқа бировнинг молини зўровонлик билан тортиб олган ва тортиб олганлигига ҳам гувоҳ йўқ;

- Зулм билан олиниб, кейинчалик қайтариб берилган мол [\[1\]](#);

- Йўқолиб кейинчалик топилган мол;

- Дарё ва денгизларга тушиб кетиб кейинчалик чиқариб олинган мол;

- бир жойга кўмилиб, қаерга кўмилганини эсдан чиқариб қўйилган мол.

Уламолар ҳовлисига кўмилган мол билан ҳовлисидан ташқарига кўмилган молни ҳукмини ажратганлар. Биринчисида закот вожиб, иккинчисида вожиб эмас деганлар (Умдатул фикҳ).

Савол: Баъзи болаларда ўн бир, ўн икки ёшга кирсалар ҳам ҳали тушда булғаниш, қизларда эса, ҳайз кўриш каби балоғат аломатлари топилмайди. Бундай болалар нисобга қодир бўлсалар, закот уларга вожиб бўладими?

Жавоб: Закот балоғатга етганларга вожиб бўлиб, балоғатга етишликнинг аломати машҳур ва маълум. Масалан, ўғил болаларда тушда булғаниш, қизларда эса, ҳайз кўришдир. Агар ўғил бола ёки қиз бола ўн беш ёшга етсаю, балоғатга етганлиги аломати бўлмаса, ўн беш ёшга тўлиши билан балоғатга етди деб ҳукм қилинади ва уларга закот вожиб бўлади.

مَالٌ تَحْتَ الْبَابِ رَجُلٌ أَوْ لَأَزْنٍ أَوْ لَصْنٍ أَوْ لَأَزْنٍ أَوْ لَأَبْحٍ أَوْ لَأَبْحٍ أَوْ مَالٌ تَحْتَ الْبَابِ مَالٌ غُلٌّ أَوْ غُلٌّ
لَبَّحٌ أَوْ ضَيْحٌ أَوْ

“Ўғил бола тушида булғаниш, яқинлик қилиб ҳомиладор қилиш ва манъий тўкилиши билан балоғатга етади. Аслида балоғатга етиш манъийни тўкилишидир. Қиз болаларда эса, тушида булғаниш, ҳайз кўриш ва ҳомиладор бўлиш билан бўлади” (Раддул мухтор).

يَتَّفِقُ بِهِ نَسَبٌ رَشَعٌ سَمَّخٌ أَمْ هُنَّ مَلَكٌ مَتَّيٌّ تَحْفُؤُ شِئِمْ هِي فَوْجُؤِي مَلٌ نِإفِ

“Агар иккисиди бу аломатлардан бирортаси топилмаса, ўн беш ёшга тўлишлари билан балоғатга етган ҳисобланадилар. Фатво шунгадир

” (Раддул мухтор).

Савол: Қиз болаларга олиб берилган тилло тақинчоқларнинг закоти кимга вожиб бўлади?

Жавоб: Агар қиз болаларга тақинчоқ олиб берувчи шахс тақинчоқларни вақтинча тақиб турасан демай уларга мулк қилиб берса, балоғатга етиб нисоб соҳиби бўлгунича уларга закот вожиб бўлмайди. Агар мулк қилиб бермаган бўлса, закоти бергуви зиммасига вожиб бўлади агар нисоб эгаси бўлса (Умдатул фиқҳ).

Савол: Етим боланинг молидан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Балоғатга етмаган етим бола нисобга эга бўлса, унинг молидан закот вожиб бўлмайди. Лекин, фитр садақаси вожиб бўлади. Ундан ташқари унинг молидан садақа қилиш жоиз эмас (Умдатул фиқҳ).

Савол: Қайси нарсаларда закот вожиб бўлади?

Жавоб: Закот қуйидаги нарсаларда вожиб бўлади:

1. Тилло, кумуш, қоғоз пуллар, тангалар;
2. Тижорат моллари, яъни олди-сотти қилинадиган қандай нарса бўлмасин;
3. Чорва моллари – туя, мол, қўтос, қўй, эчки, от;
4. Деҳқончилик маҳсулотлари, яъни қайси турдаги деҳқончилик маҳсулотлари бўлмасин.

Савол: Тиллонинг нисоби қанча?

Жавоб: Тиллодан йигирма динор, кумушдан икки юз дирҳамдир. Йигирма динор тилло 85 граммга, икки юз дирҳам кумуш беш юз тўқсон беш граммга тўғри келади (Кифоя).

Савол: Аёлнинг тақинчоқлари нисобга етадиган бўлсаю закотини тўлашга маблағи бўлмаса, нима қилади?

Жавоб: Мулк кимники бўлса, закот ҳам унинг зиммасига бўлади. Аёл киши тақинчоқларидан закот миқдорчасини сотиб, закотини беради. Агар аёл эридан мени закотларимни тўлаб беринг деб илтимос қилса ва эр адо қилса, хотиннинг зиммасидан закот адо бўлади (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Оилавий жамғармаси ўртада бўлган ака-укалар қай тарзда закот берадилар?

Жавоб: Агар ўртада тўпланган маблағ ака-укаларга тақсим қилинса, ҳар бирига нисоб миқдорича маблағ тегса, уларнинг ҳар бирига закот вожиб бўлади. Мавжуд маблағнинг икки ярим фоизини закот қилиб берадилар.

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ
لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

“Закот ҳур, оқил, болиғ мусулмон зиммасига вожиб бўлади. Агар нисобга тўлиқ эга бўлиб, бир йил айланган бўлса” (Ҳидоя).

Савол Ака-ука биргаликда тижорат қилсалар закотларини қай тарзда адо қиладилар?

Жавоб: Аввало шуни билиб олиш керакки, кимнинг моли қанча эканлиги маълум бўлиши керак. Ака-укаларнинг тижоратдаги ўринлари ҳам маълум бўлиши керак. Масалан, ака-ука тижоратда бир-бирига мулки ва фойдаси тайин бўлган шерикми ёки мулк бирига тегишли бўлиб, бошқаси унга ишчими? Чунки, закот ҳар бир кишининг ўз молидан адо қилиниши шартдир. Шу нарсалар маълум бўлганидан кейин кимнинг моли нисобга етса, ўша кишининг зиммасига закот бериш вожиб бўлади (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Эр-хотин биргаликда тижорат қилсалар закотларини қандай адо қиладилар?

Жавоб: Аввало эр-хотиннинг мулки аниқ тайин қилинган бўлиши лозим. Чунки, икковларидан бирлари вафот этса, тақсим қилинадиган мерос тайин бўлишлиги шарт. Агар ажратиб тайин қилиб олмаган бўлсалар, у ўртадаги молни икки томонга тақсимланганда ҳар бирига нисоб миқдорича мол тегса, икковларига ҳам закот лозим бўлади. Агар тақсим қилинса, иккаларига теккан улуш белгиланган закот нисобига етмаса, у ҳолда закот бермайдилар (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Бир аёлнинг нисобга етадиган тилло тақинчоқлари бўла туриб, бир неча йил уларнинг закотини бермаган бўлса, аёл бундай ҳолатда қандай иш тутса тўғри бўлади?

Жавоб: Нисобга етган йилдан бошлаб тақинчоқларининг закотини йилма-йил то тақинчоқлар нисобга етмай қолгунича ҳисоблаб улардан закот

чиқаради. Масалан, бир аёл беш йил аввал нисобга етадиган тақинчоқларга эга эди. Беш йил ўтгач уларга закот бериш кераклигини билди. Энди бу аёл биринчи йил учун тақинчоқларнинг икки ярим фоизини закотга чиқаради. Биринчи йил закотини адо қилгандан кейин тақинчоқлар яна нисобга етган ҳолатда қолса, иккинчи йил учун закот чиқаради. Бундан кейин яна нисобга етса, учинчи йил учун чиқаради. Шу тариқа тақинчоқлар нисобга етмай қолгунича ўтган йиллар учун йилма-йил закот бериб боради. Закотга етмай қолган йилдан бошлаб закот бермайди. Агар аёлни тақинчоқларидан ташқари ҳожати аслисидан ортиқча маблағи бўлса, закотни чиқаришда уларни тақинчоқларга қўшиб ҳисоблаш лозим.

مَثَأَيَاتٍ مَّوَدُّوْنَ مَلَّوْا وَوَجُّوْا لِهِيَ لَعْنَةُ يَضَتَّيْهِ وَرْمُ رَحَا لِيْلٍ دُوِّيْ مَلَّ إِذْوَ

“Умрининг охиригача (закотни) адо қилмаса, адо қилиш танглашиб бораверади (яъни қийинлашиб бораверади). Ва агар то вафот этгунича (закотни) адо қилмаса, гуноҳкор бўлади” (Раддул мухтор).

أَرْمَلَا كَلِمَ يَفِي نَاك إِذْ كَلْذَكَفَ ةَاكْزَلَا هِيَف بَجْت لَجْرَلَا كَلِمَ يَفِي نَاك إِذْ يَلْجَلَا نَ ةَاكْزَلَا نَمَامْزَلِيَامِيَف ةَاْرْمَلَاو لَجْرَلَا مَكْح فْلْتَخِيَا لَاضِيَاوْرِيَانَدَلَاو مَهَارْدَلَاك

“Тақинчоқ эркак мулкида бўлса, ундан закот чиқариш лозим. Шунингдек, аёлнинг мулкида бўлса ҳам дирҳам, динор каби ундан закот чиқариш лозим бўлади. Яна эр ва аёлнинг ҳукми закотдан ҳар иккиси зиммасига лозим бўлган нарсанинг ҳукмида фарқланмайди” (Аҳкомул жассос).

Савол: Бир киши закотни фарзлигидан бир неча йилдан кейин хабардор бўлса ва ўтган йилларда қанча маблағи борлигини эслай олмаса қандай қилиб закотини адо қилади?

Жавоб: Тахминан гумони нима тўхтама келса, ўшандан закот ажратади (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Бир кишининг нисобга етадиган маблағи бўлиш билан бир қаторда қарзи ҳам бўлса, нима қилади?

Жавоб:

أَبْأَصْنَغَلَبْ نَبْ نَبْ إِذْ أَلَا يَّكَزِّيَفْ هَوْنِيْ دَرْدَقْ بَدْبَعْلَلِ نَوْنِيْ دَمَّوْ بَبَاتْ أَمْ يَلَعْ ةَاكْزَا لَفْ

“Китобат қилинган қул ва бандадан қарздорга қарзини миқдорича молидан закот вожиб бўлмайди. Қарзидан ортган моли нисобга етса, ундан закот чиқаради” (Раддул мухтор).

академияси раиси). Аввалгиси эҳтиётлироқдир.

Савол: Мол нисобга етгандан кейин, унга бир йил айланган бўлиши кераклигида милодий йил эътиборга олинадими ёки ҳижрийми?

Жавоб: Ҳижрий йил эътиборга олинади. (Ҳижрий йил Милодий йилдан 11, 12 кунга камроқ бўлади).

يسمىش ال... يرمق ةكزللا يا اولوح و

“Закотга бир йил тўлиши қамарий йил билан бўлади. Шамсий билан эмас” (Дуррул мухтор.2.ж. 294. с.).

Савол: Тижорат молларидан закот чиқарилаётганда қайси нарҳга эътибор қилинади. Сотиб олинган ёки сотиладиган ёки ўша кундаги нарҳгами?

Жавоб: Ўша кундаги қиймати қанча бўлса, ўшани эътиборга олинади. Қанчага сотиб олгани ёки келгусида қанчага сотилиши эътибор қилинмайди (Фатаво Усманий).

Савол: Тилло ва кумушлардан закот вожиб бўлишда вазн эътиборми ёки қийматми?

Жавоб: Вазн эътиборга олинади.

ابوجو و اءا امهنزو ربتعملا و

“Закотнинг зиммага вожиб бўлиши ва уни (ўз жинсидан) адо қилишда иккисининг вазни эътиборга олинади” (Роддул мухтор. 2.ж. 40. с.).

Савол: Тилло тақинчоғимнинг вазни 85 грамдан кам, лекин унинг ясалиш эътиборидан бозордаги нархи 85 грам тилло нархидан қиммат. Айтингчи, менга закот вожиб бўладими?

Жавоб: Тилло, кумушдан закот вожиб бўлишда, уларнинг бозордаги қиймати эмас, балки вазни эътиборга олинади.

هُتَمِي قَوْمَهُ رُدُّةً ئَامًا ° وَاللِّي قَاتَمُ ةَرَشَعُهُ نَزَوَّةٌ ضَفٌ ° وَأَبَّهَ ذُقِي رِبِّهِ لَ نَاكٌ ° وَل
أَعَامَجٌ إِي شَهِي فَبَجِّي ° مَلَنَاتِ ئَامًا ° وَأَنُورُ شَعْرَتِ غَايِ صِل

“Бир кишининг тилло ёки кумуш кўзаси бўлиб, унинг вазни ўн мисқол (42.5 гм.) тилло ёки юз дирҳам кумуш бўлса ва унинг ясалиш эътибори билан қиймати йигирма мисқол тилло (85 гм.) ёки икки юз дирҳам кумуш (595 гм.) бўлса, ижмоан унда закот вожиб бўлмайди”

(Раддул мухтор). Кўзанинг қиймати нисобга етсада, тилло ёки кумушнинг вазни нисобга етмаганлиги сабабли бундай ҳолатда закот вожиб бўлмайди.

Савол: Тилло ва кумуш тақинчоқлардан закот чиқарилаётган пайтда вазн эътиборга олинадими ёки қийматими?

Жавоб:

Тилло ва кумуш тақинчоқлардан закот чиқаришда жинс эътиборга олинади, яъни агар тилло тақинчоқлардан тилло, кумуш тақинчоқлардан кумуш закот чиқармоқчи бўлса, тақинчоқларнинг вазнига қараб закот чиқаради. Агар тилло ва кумуш тақинчоқларнинг закотини уларнинг жинсига хилоф бўлган нарсалар, яъни қоғоз пуллар билан закот чиқармоқчи бўлса, тақинчоқларнинг бозордаги қиймати эътиборга олинади.

هُمَّ يٰٓقُلُوبِ اَلْاَتْرِبُّتُغٰلِ هٓوَسُنْحِ فَالْخِ نَم ىِّدَا ۙ وَلَ ۙ نَا ۙ اُوَعَمَّ جَا ۙ و

“Тилло ва кумушнинг закотини уларнинг жинсини хилофи бўлган нарса билан адо қилса, уларнинг қиймати эътиборга олинади деб, ижмо қилганлар” (Раддул мухтор).

Тилло ва кумуш тақинчоқлар борасидаги асл масала шудир. Лекин, диёримиздаги урфда заргарлар тақинчоқ сотиб олаётган пайтда тақинчоқларнинг ясашига эътибор бермай, вазнига эътибор берадилар, яъни тақинчоқлардаги тиллонинг вазни қанча бўлса, ўша вазн учун пул тўлайдилар. Ясалган ҳолатдаги қийматини эътиборга олмайдилар. Агар заргарлар одамларга тақинчоқ сотсалар, тиллонинг вазнига қараб эмас, ясалган ҳолатига қараб сотадилар. Шунинг учун заргарлар қўлларидаги бор тақинчоқларнинг тиллосининг вазнидан эмас, балки тақинчоқларнинг қийматидан закот чиқарадилар. Тилло тақинчоқ тижорати билан шуғулланмайдиган истеъмолчилар эса, тақинчоқларнинг вазнидан закот чиқарадилар (Имдодул фатаво). Агар тақинчоқларни истеъмол қилувчилар ҳам тақинчоқларини сотишда уларнинг вазнига қараб эмас, ясалган ҳолатига қараб сотадиган бўлсалар тақинчоқлардан закот бераётган пайтда уларнинг қийматидан закот чиқарадилар.

نَم ىِّدَا ۙ نِ اِ ۙ اَمَّ ثَلَّ ۙ وَتَغَايِ صِل ۙ هٓتَمِ قِو ۙ نَا تِ اِ ۙ اَم ۙ هٓن زَو ۙ وَضِ ف ۙ قِ رِب ۙ اِ ۙ هَل ۙ نَا ك ۙ و ۙ لَ ۙ ا ۙ هٓتَمِ قِ ۙ هٓ سَمَّ خ ۙ ىِّدَا ۙ نَا ۙ و ۙ فِص ۙ نَو ۙ هٓ عِبَّ س ۙ ا هٓ تَمِ قِ ۙ هٓ سَمَّ خ ۙ وَهٓ و ۙ رِ ش ۙ ع ۙ ع ۙ بُر ۙ يِّ دُّو ۙ ي ۙ نِ ۙ عِل ۙ ا ۙ نِ ۙ يِّ ب ۙ ت ۙ ل ۙ ا ۙ ي ۙ ف ۙ ا ۙ ذ ۙ ك ۙ ع ۙ ا ۙ مَّ ج ۙ ا ۙ ل ۙ ا ۙ ب ۙ هٓ م ۙ ي ۙ ق ۙ ل ۙ ا ۙ ر ۙ ب ۙ ت ۙ ع ۙ ي ۙ هٓ س ۙ ن ۙ ح ۙ فَ ۙ ا ۙ ل ۙ خ ۙ نَم ىِّدَا ۙ و ۙ لَ ۙ و ۙ ، زَا ۙ ج ۙ هٓ سَمَّ خ ۙ

“Бир кишининг вазни икки юз кумуш дирҳам(595 гм. кумуш)га тенг кумушдан ясалган кўзаси бўлса ва унинг қиймати уч юз кумуш танга бўлса, агар закотини кумушда бермоқчи бўлса, қирқдан бири, яъни қиймати етти ярим бўлган беш дирҳам (кумуш кўзанинг вазни икки юз дирҳамга тенг қиймати эса, уч юз дирҳамга тенг. Икки юз дирҳамнинг қирқдан бири беш дирҳамдир. Кўзанинг қиймати бўлган уч юз дирҳамнинг қирқдан бири етти яримдир) беради. Агар қиймати беш дирҳам бўлган беш дирҳам берса ҳам жоиз. Агар (кумуш кўзанинг закотини кумушдан) бошқа жинсда бермоқчи бўлса ижмоан (бозордаги кўзанинг уч юз дирҳамлик) қиймат эътиборга олинади (ва уч юзнинг қирқдан бири закот сифатида берилади). “Табйинда” шундай дейилган” (Раддул мухтор).

Аёлларнинг тақинчоқлари 85 грам тиллога етса, тақинчоқларнинг бозордаги сотилиш нархи қанча бўлса, ўша нархнинг қирқдан бирини закотга ажратилади (Апке масаил унка ҳал).

بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ
بِحِجَابٍ أَوْ لَبَاسٍ مِّمَّا يَدُلُّ عَلَى الْمَرْءِ

“Закот вожиб бўлган молнинг жинсининг хилофидан закот берса, вожиб бўлган миқдорнинг қийматини адо қилади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Одамлар сотишда арзон, олишда қимматроқ нархга олишади. Закот чиқаришда қайси нарх эътиборга олинади?

Жавоб: Сотишдаги нархга эътибор қилинади. Валлоҳу Аълам. (Муҳаммад Шафеъ Усманий)

Савол: Одамлар йигирма, ўттиз йиллаб ташкилотларда ишласалар, ҳукумат тарафидан (пенсия)га деб маълум миқдор ушлаб қолинади. Пенсияга чиққач, унга бўлиб-бўлиб бериб турилади. Ўша фонддаги маблағдан закот бериш вожиб бўладими ёки йўқми?

Жавоб: Пенсия қўлга тегмагунча ундан закот вожиб бўлмайди ва қўлга теккандан кейин ҳам ўтган кунларга закот ажратиш вожиб эмас. Чунки, дайн(қарз)ларни учга: қавий (кучли), мутавассит(ўртача), заифга бўлиниб пенсия фондидаги маблағлар заиф дайн ҳисобланади. Заиф дайнлардан закот бериш вожиб эмасдир. (Муҳаммад Шафеъ Усманий, Имдодул фатаво).

Савол: Магазин, дўкон, авто улов эгалари ўзлари уларда иш юритаётган бўлсалар ёки ижарага берган бўлсалар, уларнинг қийматидан закот чиқарадиларми?

Жавоб: Йўқ! Улардан тушган маблағнинг ўзи ёки бошқа маблағларига қўшилиб нисобга етса, ана ўшандан закот ажратилади. (Фатаво Усманий).

عَمَّ دَخَلَ دِي بَعْوَبُ وَكُرْلُ بَاوَدَوِلْ زَانْ مَلْ ثَاتْ أَوْ نَدَبْ لِبَايْ ثَوِي نَكْسَلْ رُوْدِي فَسَيَلَو
ةً لِي صَالِ هَجَائِ وَحَبَّةٌ لُغْ شَمَّاهُ نَأَلْةً كَزَلْ أَمْعَتْ سَالِحِ السَّو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

دَعْبُ لَوْحِ لِحَيِّ مَلْ أَمْ بَحَّتْ أَلْ رَاجَّتْ لَلْ أُنْ وَكَيْ مَلْ نَبْ أَصْنَبْ هَرَادُ وَأَهْدَبَعَجْ أَوْلَو
ءِ هَلْ وَقِي فَضْبَقْلَا

“Қулни ёки уйни нисоб миқдоридаги қиймат эвазига ижарага берса ва уларни тижорат мақсадида сотиб олмаган бўлса, ижара ҳаққини қўлга олгандан кейин унга бир йил тўлмаса, унга закот вожиб бўлмайди” (Фатҳул қодир).

Савол: мен жўжа сотиб оламанъ. Улар 22 ҳафтада тухумга киришади ва 86 ҳафта тухум қилишади. Кейин уларни сотиб юбораманъ. Ўша жўжалар закот молига қўшиладими?

Жавоб:

عَنْ أَمَلْ مَدَعِ طَرَشْ بَرَا جَّتْ لَلْ ةً نَبْ يَكْزِي أَمَّنْ مِئَاوْسَلْ أَوْ نِي رَجَّحْ لَلْ أَدَعِ أَمَّنْ أَلْ صَالِ أَوْ
دَقْعَبْ لَلْ أَمَلْ أِبْ أَمَلْ أَسْ كَ وَهْ رَا جَّتْ لَلْ دَقْعَلْ أَوْتَنْ رَأْقُمْ طَرَشْ وَ نَثَلَا يَلْ دَقْعَبْ لَلْ
ةً نَقْلَلْ أَيْ شَ يَرْتَشْ أَوْ دَقْعَلْ دَعْبَ رَا جَّتْ لَلْ يَوْنُ وَ لَوِ بِضَارْقَتْ سَأْ وَأَرَا جُّ أَوْ أَرْش
ءِ هَلْ عَ ةً كَزَلْ أَلْ عَابْ أَحْبَرَدَجْ وَ نَأَلْ ةً أَيَّ وَ أ

“Асл қоида шуки, тилло, кумуш ва чорва молларидан бошқасида тижорат нияти билан бўлса, закот берилади ва шарти шуки, ақд қилаётганида тижоратни ният қилиш керак. Ҳоҳ у сотиб олиш, ижарага бериш ёки қарз олиш бўлсин. Агар ақддан кейин тижоратни ният қилса ёки сотмасдан ўзига олиб қолиш мақсадида сотиб олганидан кейин фойда чиқса, сотиб юбораверишни ният қилса, ундан закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

Бу суратда олинадиган тухумнинг қийматидан закот берилади. Агар ўзи нисобга етса ёки бошқа молига қўшилиб нисобга етса. Жўжалардан эса

закот берилмайди. Гарчи тухумдан қолганидан кейин сотиб юбораманъ деган ниятда сотиб олса ҳам. (Фатаво Усмоний).

Савол: Закотни вожиб бўлишини манъ қилувчи қарзлар қайсилар?

Жавоб: Бир кишини маълум миқдорда маблағи бўлиб, қарзи ҳам бўлса, у маблағ ҳожати аслияга машғул бўлиб қолади ва улардан закот бериш вожиб бўлмайди.

يَكْزُهَنْ يَدْرَثُكَ اَلْاَمَانَا وَ...وَهِيَ لَعْوَكُزْ اَلْفَهْلَامِبْ طِيْحِي نِيْدَهِيَ لَعْنَا كِنَمَبَا صِنَلَا غَلْبَا اِذَا لَضَا فَا.

Агар қарзи қўлидаги молдан кўп бўлса, қўлидаги моли ўзиники эмас, балки ҳақдорларники саналиб, ундан закот бериш вожиб бўлмайди. Агар қўлидаги моли қарзидан кўп бўлиб, қарзисини чиқаргандан кейин қолган мол нисобга етса, қолган молдан закот беради. (Роддул мухтор).

Савол: Қайси нарсаларда закот вожиб бўлади?

Жавоб: 85 грам тиллоси бор ёки 595 грам кумуши бор кишиларга закот вожиб бўлади. Қоғоз пул ёки тижорат молларининг қиймати нисоб тилло билан белгиланадиган юртларда 85 грамм тиллонинг қийматига, кумуш билан белгиланадиган юртларда эса, 595 грам кумушнинг қийматига етса, закот вожиб бўлади. Бизнинг диёрларда нисоб одатда тилло билан белгилангани учун қоғоз пуллар тижорат моллари 85 грамм тиллонинг қийматига етса, улардан закот вожиб бўлади. Шунингдек, бирор кишида озгина тилло, озгина кумуш, озгина қоғоз пул бўлса, уларнинг барчаси қўшилса, нисоб (85 грамм тиллонинг қиймати)га етса, улардан закот бериш вожиб бўлади.

كَلْدَبَا سَحْبَف دَا زَامَف، مَهَارْدُ ءَسْمَخ مَهْرَدِي تَائْمَلُّ كِي فَا.

“Ҳар икки юз дирҳамдан беш дирҳам закот вожиб бўлади. Зиёдаси ўшанинг ҳисоби билан” (Шарҳул виқоя).

نُنْ كَيِّ مَلِّ وَا نَا كْ اَبُوْرُضْمَلْ اَقْتَمُ فُصْنَبَهْ ذَلْ اَقْتَمَ نِيْرُشْعَلُّ كِي فَا وَ

“Зарб қилинган бўлсин ёки бўлмасин тиллонинг ҳар йгирма мисқолидан ярим мисқол закот вожиб бўлади” (Фатвои ҳиндия).

تَنَّا كْ اَمَّ ءَنَّ اَكْ ءَرَا جَّ تَلْ لَضُوْرُعِي فُءَبِيْجَا وُءَا كَزَلَا

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Касб қилинган ҳар бир молга бир йил тўлиш шартми?

Жавоб: Ким бир марта нисобга эга бўлиб, у бир йил айланган бўлса, зиммасига закот вожиб бўлади. Ушбу нисобга етиб закот вожиб бўлган молга кейинчалик қайси йўл билан қачон ва қанча мол қўшилса, унга бир йил айланиш шарт эмас. Закот бериш вақтида барчасидан закот беради.

هُكَذَا زَوْجٌ لِّمَنْ مَلَكَ مَالًا لِّوَجْهِ لَوْلَا إِعَانَتُهُ لَأَفْتَسَتْ أَفْبَاصُنَّ هَلْ نَكَتُمْ وَرِيغٌ وَإِةَبَهُ وَأَثَارِي مَبَنَّا كُؤَأَوَسُّهُ مَضَدَافَتَسْإِةَجِّوِيَّأَبَوَالِوَأُؤِئَامَنُّنْمُ دَافَتَسُّمُّلَا يِفْ أَدَكَّهُ مُضَيَّالُهُ نِإْفَلِبِإِلْأَعْمَرَمَنْعَلْأَكِةَجِّوَلُّكُنْمِ وَسُنْجَرِيغُنْمَنَّا كُؤَلَوَلَوَكَلَدِةَرِّيَّنَلْةَرَّوَجُّلْ

“Кимда нисоб бўлиб, йилнинг асносида молнинг жинсидан фойда кўрса, молига қўшиб, уни закотини беради. Фойда закоти берилган молдан бўлсин ёки бошқасидан. Қайси йўл билан фойда кўрса, у хоҳ мерос йўли билан бўлсин, хоҳ ҳиба йўли билан ёки бошқа йўллар билан унга қўшади. Агар фойда кўрилган нарса, ҳар томондан нисоб молининг жинсидан бўлмаса, масалан қўй билан туя каби (бир бирига) қўшилмайди. “Жавҳаратун наййира” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закот бериш учун тайин қилинган нисоб йил бўйи бир хилда камаймай туриши шартми?

Жавоб: Қайси бир кунда мол нисобга етса, кейинги йил ўша кунгача молни камаймай туриши шарт эмас. Балки, бир йилнинг бошланиши билан туглланиши эътиборга олиниб, йилнинг асносида молни нисобдан камайиши эътиборга олинмайди.

رَدَّهُ لِّوَجْهِ لَوْلَا إِعَانَتُهُ لَأَفْتَسَتْ أَفْبَاصُنَّ لَأُؤِئَامَنُّنْمُ دَافَتَسُّمُّلَا

“Йилнинг асносидаги нисобни камайиши бекордир” (Дурарул ҳукком шару ғурарул аҳком).

Савол: Бир кишининг ўзи яшаб турган уйидан бошқа уйи бўлса, уйнинг қийматидан закот чиқариладими?

Жавоб:

عَمَّ دَخَلَ دِي بَعْوَبُ وَكُرِّرَ لِبِأَوْدَوْلِ زَانِمًا لَثَاثًا أَوْ نَدَبًا لِبِأَيْتِ وَتَيْنُ كُتْسِ لِرُودِ يَفَسَّيَ لَو
عِي لَصَّالًا وَجِئِ أَوْحَبُ لِعُغْشَمِ أَعْنَالُ عَاكِرًا لِمُعْتَسِ لِحَالِ سَو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролиларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Ўзи яшаб турган ховлида бир неча хоналар бўлса, улардан фақат иккитасидан фойдаланиб қолганидан фойдаланмаса, асли ҳожатидан ташқари бўлган тақдирда ҳам икки хонадан ташқари хоналардан закот чиқармайди. Агар иккита ховлиси бўлиб, бирида истиқомат қилиб, иккинчисидан истиқомат қилмаса ва уни тижорат мақсадида олмаган бўлса, иккисидан ҳам закот чиқармайди. Агар иккинчи ховлини тижорат мақсадида олган бўлса, тижорат молларига қўшиб, у ховлининг закотини чиқаради.

Савол: Ижарага берилган бино, дўкон ва уловлардан закот бериладими?

Жавоб: Улардан закот берилмайди. Балки, улардан тушган маблағ нисобга етса, закот беради.

عَمَّ دَخَلَ دِي بَعْوَبُ وَكُرِّرَ لِبِأَوْدَوْلِ زَانِمًا لَثَاثًا أَوْ نَدَبًا لِبِأَيْتِ وَتَيْنُ كُتْسِ لِرُودِ يَفَسَّيَ لَو
عِي لَصَّالًا وَجِئِ أَوْحَبُ لِعُغْشَمِ أَعْنَالُ عَاكِرًا لِمُعْتَسِ لِحَالِ سَو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролиларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тилло, кумушдан бошқа қимматбаҳо тошлардан ҳам закот чиқариладими?

Жавоб: Бундай тошлар тижорат мақсадида бўлмаса, улардан закот берилмайди. Тилло тақинчоқларга қўйилган бундай тошларнинг вазнини чиқариб ташлаб, соф қолган тилло ёки кумуш вазнидан закот берилади.

وُلُولِ أَوْ جَزُورِي فَلْأَوْتُ وَقَآئِلِ أَلِكْرِهِ أَوْ جَلَا نِمْرَةَ ضِفْلِ أَوْ بَهْدَلِ وَتَيْسِ أَمِ يَفَ عَاكِرًا لَو
تَنْسَحَ نِ أَوْ جِ أَوْ سَاحُّنِ لِرِئِئِ أَسْوَرِفُ لَو دِي دَخَلِ أَوْ دَجْرَبْ زَلِ أَوْ دُرْمُ زَلِ أَوْ نَاجِرْمُ لَو
رَبَّنْ عِلْ أَوْ كُتْسِ لَو يَفِ أَضْيَ أَعَاكِرًا لَو أُهُتَمِ قِ تَرْثَكَ وَهُعُنْ

“Тилло ва кумушдан бошқа ёқут, фирузаж, гавҳар, маржон, зумрад, забаржад, темир, мис, қўрғошин, шиша каби қимматбаҳо тошлардан закот берилмайди. Гарчи, чиройли тарзда ясалган ва нархи қиммат бўлсада. Мушки анбар кабиларда ҳам закот йўқдир”

(Фатавои ислом савол жавоб).

Савол: Пулни банд қилиш мақсадида олинадиган уйлардан закот чиқариладими?

Жавоб: Уй, ер сотиб олинаётган пайтда одатда учта нарсани ният қилинади:

1. Кейинчалик уни сотиб юбораман деб ният қилса, ҳар йили закот бераётган йилдаги қийматидан закот чиқариш вожиб бўлади

عَرَاَجَاتُ الدُّقَعِ لِلنَّيِّلِ لِعَرَاقِ مَلِ اَهْلِ نَاكَ عَرَاَجَاتُ لَلْاِيْ اَهْلِ هَارْتِشَا اَمَو

“Тижорат учун сотиб олган нарсаси тижорат учун бўлади. Савдо вақтида тижорат нияти топилганлиги учун” (Дуррул мухтор).

حَصَّ اَلْاَلِ وَّوَعَا مَجْ اَلْاِبِ اَدَّ اَلْاُمَّوِي رَّبَّ تَغِي

“Бил ижмо закотни адо қилиш куни(даги қиймат) эътиборга олинади. Шу саҳиҳдир” (Раддул мухтор);

2. Уй қуриб ўзим яшайман деган ниятни қилса, бундай ҳолатда сотиб олинган ховлининг қийматидан закот чиқариш вожиб бўлмайди.

يَنْ كُ س ل ل ر و د ي ف س ي ل و

“Яшаб турган ховлисидан закот чиқармайди” (Фатавои ҳиндия);

3. Ҳеч қандай ниятсиз сотиб олиш. Бунда ҳам ундан закот чиқариш вожиб бўлмайди.

عَمَّ خ ل ل د ي ب ع و ب و ك ر ل ل ا ب ا و د و ل ز ا ن م ل ل ا ث ا ث ا و ن د ب ل ل ا ب ا ي ت و ي ن ك س ل ل ر و د ي ف س ي ل و
ي ل ص ا ل ل ا و ج ا و ح ب ة ل و غ ش م ا ه ن ا ل ة ا ك ز ل ا م ع ت س ل ل ا ح ا ل س و

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Иш қуролларидан, яъни ишлаб чиқариш даскоҳларидан закот бериладими?

Жавоб:

ع ا ف ت ن ا ل ا ي ف ه ن ي ع ك ل ل ة ت س ت ا ل ا م م ت ن ا ك ة ا و س ي ا ن ي ف ر ت ح م ل ا ت ا ل ا ك ل د ك و
ك ل ل ة ت س ت و ا د ر ب م ل ا و م و د ق ل ا ك

“Шунингдек, касб эгаларининг иш анжомларидан закот берилмайди, яъни ишлатиш жараёнида теша, омбир каби йўқ бўлиб кетмайдиган анжомлар бўлсин ёки (кир ювучининг совун-сўдаси каби ишлатиш жараёнида) йўқ бўлиб кетадиган нарсалар бўлсин” (Раддул мухтор).

Савол: Ишлаб чиқарувчи корхоналардаги қандай моллардан закот берилади?

Жавоб: Корхоналарда икки хил мол бўлади. Биринчиси, хомашёлар. Иккинчиси, тайёр бўлган маҳсулотлар. Закот бериш пайтида иккаласининг қиймати ҳисобга олинади. Лекин, завод, фабрикаларнинг станокларидан закот берилмайди.

نَاكَ إِذَا أَوْلُوهُمُ الْعَمَلِ فِي أَرْثِ الْقَبِيحِ وَالْوَسْفِ فَتَنْبُغُ فَنَبِي تَلَلِ الْإِلَافِ
عَنْ صَيْلِ أَنْ أَرْفَعَهُ وَأَرْفَعَهُ عَابِصِ الْإِرْتِشِ وَأَمَّا كَلُومُ الْعَمَلِ فِي أَرْثِ الْقَبِيحِ
أَبِاصْنَعَلَبِ إِذَا كُتِلَ الْوَجْهَ لَعَلَّ عِلَّاحَ وَرَجَّأَبِ سَأَلِ الْبَايْتِ

“Ўзидан фойдаланиладиган ва маҳсулотда асари қолмайдиган анжомлардан закот берилмайди. Агар маҳсулотда унинг таъсири қоладиган нарса бўлса, ундан закот берилади. Масалан, инсонларнинг кийимларини ҳақ эвазига бўяш учун бир бўёқчи заъфарон, усфур (ранг) каби рангларни сотиб олса ва улар нисобга ета, унга бир йил тўлса, закот берилади” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Тижорат мақсадида нарса сотиб олиб, кейинчалик у фикридан қайтса, бундай ҳолатда у нарсадан закот бериладими? Масалан, бир киши тижорат мақсадида улов сотиб олди. Лекин, кейинчалик фикридан қайтиб, уни ўзи минса, унга закот вожиб бўладими?

Жавоб: Бундай ҳолатда то уни сотмагунича уни закот молига қўшмайди. Лекин, уловни сотмоқчи бўлиб олиб, сотилгунича ундан ўз эҳтиёжларида фойдаланиб турса, ундан закот вожиб бўлади.

هُوَ أَنْ أَمَّ مُمْتُهُ تَمْدِيحَ كَلِّ دَعَبِ وَيَوْنِ فَهَلْ هَارَتْ شِالْتَمُ دُبَعِي أَمَّ رَجَّاتِ لَلِ قَبِيحِ الْ
هُوَ كَلِّ لَهِي فِي أَمْسِنَجَبُ عُبَيْ مَلْ أَمَّ هَلْ هَاوْنُ إِوْرَجَّاتِ لَلِ رِيصِي أَلَمْ دَمْدِيحِ لَلِ

“Масалан, бир қўлни тижорат мақсадида сотиб олди. Сўнгра (сотиш ниятидан қайтиб) уни хизматидан фойдаланишни ният қилди. Сўнг хизматидан фойдаланишни ният қилар экан, тижоратликдан чиқади. Кейинчалик уни сотмоқчи бўлса, закот вожиб бўладиган молнинг эвазига сотмагунича ундан закот вожиб бўлмайди” (Раддул

Жавоб: Қарз берган одам берган қарзидан буткул умидини узган бўлса, ундан закот чиқармайди. Мабодо, кейинчалик умидини узган қарзи қайтиб келса, қўллига теккан йили учун закот чиқаради. Агар умидини узмаган бўлса, ундан закот чиқаради. Лекин, қўлига теккунича закотни кечиктириши мумкин. Қўлига теккач ўтган йиллари учун ҳам закот чиқаради.

حُحِّيْصَلِّا وَّوَهُوْ، رَاةَاكَزَا لِدْمُحُمُ نَعُوْةَ نَبِيْ بِيْ لَعْرَجِيْ لَعُوْا

“Қарз олган киши инкор қилса, қарз бергувчида ҳужжат бўлса, Муҳаммад раҳимаҳуллоҳ наздиларида бундай молдан закот вожиб бўлмайди. Шуниси саҳиҳ” (Раддул муҳтор).

الو هتئالمبو وني دل اب نو يدمل رقي ان نامز يف لب لاق و اذه لى لى تم حر ل ل ام و
يف ةم أ ل م ي ك ح ي ت ف أ ه ب و م د ع ل ل ة ل ز ن م ب او ه ف ه ن م ه ص ي ل خ ت ل ع ن ئ ا د ل ر د ق ي
ى و ت ف ل ا د ا د م ا

“Раҳматий бун(закот бермаслик)га моил бўлиб: “Замонамизда қарздор қарзига иқрор бўлади, маблағига ҳам, маблағи борлигига ҳам. Лекин, ҳақдор ундан қарзини ундириб олишга қодир бўлмайди. Бас, у мол йўқнинг ҳукмидадир. Ҳакиймул умма Ашраф Али Таҳонавий “Имдодул фатаво” асарларида шундай фатво берганлар” (Фатвои Усманий).

Савол: Бир киши ўн тўрт милёнга яшаш учун уй сотиб олиб, ярим нархини тўлади. Қолган ярмини ҳали тўламагани учун уй уни ихтиёрига ўтмади. Бундай ҳолатда харидор сотувчига берган етти милён пулидан закот берадими?

Жавоб: Сотувчи билан харидор ўртасида олдим-сотдим сўзлари айтилганидан кейин ҳали уй харидор номига ўтмаган бўлса ҳам байъ мукамал бўлади ва сотувчига берилган маблағдан ҳам зиммасидаги қарздан ҳам закот бермайди (Фатвои Усманий).

Савол: Ота билан ўғил савдода шерик бўлса ва улардан бирлари закот бериб, иккинчиси бермаса, нима бўлади?

Жавоб: Ота-боланинг ҳар бирининг тижоратдаги моллари алоҳида-алоҳида ажратилгандаги ҳиссаси нисобга етадиган бўлса, ҳар иккаласининг зиммасига закот вожиб бўлади.

қурбонлик қилиш, закот олмасликда ҳисобланадиган нисобга қўшилади.

عَمَّا دَخَلَ دِيَارَهُ وَبُوكِرَ لِبَاؤَدْوَلِ زَانَمَلِ ثَاتِثًا أَوْ نَدَبًا لِبَايْتِهِ وَتَنَكُّسًا لِرُودِ يَفَسِّي لَو
عِيْلُ صَالِحًا وَجَائِزًا بَعْدَ لُغْمِ شَمَاهُ نَالُهُ كَزَلَامَعْتِ سَالِحِ السَّو

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қурулларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Тижорат молларининг айни ўзидан закот берса бўладими?

Жавоб: Тижорат молларининг айни ўзидан закот чиқариш мумкин. Лекин, ўтмай қолган, сифатсиз молларни закотга бериш яхши эмас. Масалан, кийим-кечак савдоси билан шуғулланувчилар қўлидаги кийимларни закот сифатида беришлари мумкин.

وَبَعَثَ لَنَا نِيفِي شَوْمًا أَوْقْفُنْ تَامَوَنُوبِحْتِ أُمُّ أَوْقْفُنْ تَحْرَبُّ لَأُولَانَتْ نَل
مِيلَع

“Ўзингиз суйган нарсадан нафақа қилмагунингизча, ҳаргиз яхшиликка эриша олмасиз. Нимани нафақа қилганингизни Аллоҳ билувчидир” (Оли имрон 92 оят).

Савол: Қарзга берилган маблағни закотга ҳисобласа бўладими?

Жавоб: Закотнинг шарти закот олгувчига закотни мулк қилиб бериш ва закотни адо қилаётган ёки ажратаётган пайтда закот эканлигини ният қилишдир. Аввал берилган қарзни кейинчалик закотим деб ният қилиш дуруст эмас.

زَنَكُلًا يَفَادَكَهَبَجَوَامَلَزَعَلْوَءَادَالُلْةَرَأْقُمُةَيِّنَفَأَوئَادَأَطَرَشْ أَمَأُو

“У(закот)ни адо қилиш шарти адо қилаётган ёки ажратаётган вақтда закот эканлигини ният қилишдир. “Канз”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини ажратиб, бирор фақир номидан уни тижоратга қўйиши жоизми?

Жавоб: Закот адо бўлиши учун закотга ҳақли кишига закотни мулк қилиб бериш шартдир. Закот олувчи закотни қўлга олгандан кейин уни рухсати ила закот молини тижоратга қўйиш мумкин.

يْلَوْحِبَأَصْنَرُشْعُغُبُرُوهُوَعُرَّاشِلْهُنَّيْعَلَامَعَزَجَكِيْلَمَتَيِه

“Закот шориъ тайин қилган мол(бир йил тўлган нисоб)нинг жузъи(икки ярим фоизи)ни мулк қилиб беришдир” (Дуррул мухтор).

Савол: Закотни бўлиб-бўлиб адо қилиш мумкинми?

Жавоб: Закотни ажратиб қўйгандан кейин уни бўлиб-бўлиб бериш жоиздир.

زَنْكُلٍ يَفِ ادَّكَهَ بَجَوَامِلِ زَعَلٍ وَأَدَّالِ لِنَرَأَقُمْ ؕ ؕ يَنْفِ اَوْئَادُ طَرَشِ اَمَّو

“У(закот)ни адо қилиш шарти адо қилаётган ёки ажратаётган вақтда закот эканлигини ният қилишдир. “Канз”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

ءِ اَرْقُفْلِلِ اَدَّالِ اَبَلَبِ لَبَلِ زَعَلِ اَبَلَبِ ؕ ؕ دُهُغْلِ اَنْعُجُحِي اَلَو

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул мухтор).

Савол: Олдиндан бир неча йиллик закотни адо қилиш мумкинми?

Жавоб: Нисоб эгаси бир неча йиллик закотни олдиндан адо қилиши мумкин.

بَبَسْلِلِ دُوْجُولِ حَصْبُصُنَلِ وَأَنْيَنْسَلِ ؕ ؕ تَاكْزَبِ اَصْنِ وَدَلَّجَّعْ وَلَو

“Нисоб эгаси бир неча йил учун ёки бир неча нисоб учун олдиндан закотни бериши сабаб мавжуд бўлгани учун дурустдир” (Дуррул мухтор).

Савол: Бир киши бировнинг молидан закот чиқарса, мол эгасидан закот адо бўладими?

Жавоб: Мол эгаси буюрган ёки ижозат берган бўлса, закоти адо бўлади. Акс ҳолда закоти адо бўлмайди.

دِي يَفِ اَمَّو اَقْلِ اَمْلِ اَنْ اَكْ نِ اَفْ كِلِ اَمْلِ اَوْ زَا جَ اَفْ رِي غْلِ اَلِ ذَلِ اَمْ نَعِ هَرِي غَ ؕ ؕ اَكْزِ يَدَّ اَلْ جَرِ ؕ ؕ اَرْسَلِ يَفِ اَدَّكَ اَلِ اَوْ زَا جَرِي قَفْلِ

“Бир киши бировнинг закотини ўша бировнинг молидан адо қилса ва мол фақирнинг қўлида турганида мол эгаси унга ижозат берса, закоти адо бўлади. Аксинча бўлса, яъни мол эгаси ижозат берганида фақир уни ишлатиб бўлган бўлса, мол эгасининг закоти

адо бўлмайди. “Сирожия”да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Яқин қариндошларим ичида закот олишга ҳақли инсонлар бор. Уларга бу менинг закотим деб берсам уларни ёки ўзимни ҳижолатга қўйяман. Шунинг учун ҳеч қандай сўз айтмай уларга закотимни берсам бўладими?

Жавоб: Закотни унга ҳақли бўлган кишига бериш шарт. Закот деб номлаш шарт эмас.

حَصَّ الْاِي فِي هِي زُجَّتْ اَضْرَقُ وَاَوَّهَ اَمَّ سَوْ لَفٍ ؛ ةَي مَسْتَلَل رَابِعًا اَل

“(Закотни бераётган вақтда) **Закот деб номлашни ҳеч қандай эътибори йўқ** (лекин, закот деб ният қилиш шарт). **Агар закотни ҳиба ёки қарз деб номласа, саҳиҳ қавлга биноан жоиз бўлади**” (Раддул мухтор).

Савол: Дори-дармон воситалари билан савдо қилувчилар дорилардан закот чиқарадиларми ва дориларнинг ўзини закот сифатида бериши мумкинми?

Жавоб: Бу иш билан шуғулланувчи савдогарнинг маблағи нисобга етса, закот чиқаради. Бундай одам закот сифатида дори-дармон бериши мумкин. Лекин, муддати ўтиб кетган ёки ўтмай қолган дориларни эмас.

يْلَوْحِ بَا صِنْ كَلْمِ اَوْضَارْتُ فَا بَبَسْ يَّ اُ هُ بَبَسْ و

“Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир” (Раддул мухтор).

Савол: Тилло, кумуш тақинчоқларнинг ишлатилаётганидан закот бериладими ёки ҳожати аслиясидан ташқарисидан бериладими?

Жавоб: Тақинчоқлар хоҳ ҳожати асли бўлсин, хоҳ ҳожати аслиядан ташқари бўлсин улардан закот бериледи.

لَا مَعْتَسَالِ اِحْبَامِ اَقْلُ طُمِ اِي لِحِ وَا اَرْبِتْ وَا وَا وَا مَعَمَّ وَا مَعَمَّ لِكْ بَوْرَضَمِ ي فُ مَزَالِ لْ اَو
ا نَا كَ فَيَا كَ ا مَّ هِي كَ زِيَا فَا نَا مَثَا ا قْلُ خَا مَّ نَا لَ ؛ ةَقَّ فَا نَا وَا لْ مَجَّ تَلَلْ وَا لْ وَا

“Иккаласидан ҳар бирининг зарб қилинганида, истеъмолдагисида хоҳ у ишлов берилмаган бўлсин, хоҳ истеъмоли мубоҳ ёки мубоҳ бўлмаган тақинчоқ бўлсин, хоҳ зийнат учун бўлсин, хоҳ нафақа учун бўлсин закот чиқариш лозим. Чунки, иккиси нарсаларнинг баҳоси қилиб яратилган. Бас, у иккиси қандай бўлмасин улардан закот

берилади” (Дуррул мухтор).

ЗАКОТ ОЛИШГА ҲАҚЛИЛАР

Савол: Закот олишга лойиқ бўлган кишилар кимлар?

Жавоб:

يَفْوُ مُمْبُؤْلُقْرَهٗ فَلَؤْمُؤْلِوْ اَوْ اَهٗ لَعَنَ نِيْلِمَ اَعْلَلْ اَوْ نِيْ كَسَمْلْ اَوْ اَرْقُفْلَلْ تَاقْدَّصْلَا اَمِّنْ اِ
مِّيْلَعْلَلْ اَوْ اَهْلَلْ اَمَّ ءَصِيْرَفِيْلِيْ سَلَلْ اَوْ اَهْلَلْ لِيْبَسْ يَفْوْ نِيْمِرَاعْلَلْ اَوْ بَاقْرَلْ
مِّيْ كَح

“Албатта, садақалар фақирларга, мискинларга, садақа ишида ишловчиларга, кўнгилларини улфат қилинадиганларга, қул озод қилишга, қарздорларга, Аллоҳнинг йўлига ва йўл ўғлиларига берилиши Аллоҳ томонидан фарз қилингандир. Аллоҳ билгувчи ва ҳикматли зотдир” (Тавба 60 оят).

Савол: Кимларга закот бериш жоиз ва кимларга жоиз эмас?

Жавоб: Закот берувчи ўзининг ота-онаси, бобо-момоси ва улардан юқоридагиларга, ўзининг авлодларига ва улардан пастдагиларга, эр-хотин бир-бирига, закотга қурби етадиган ва ўлик нисоб эгаларига, ҳошимийларга закот бериш мумкин эмас.

ءِيْ حَوْزِ اُمِّهٖ نَبِيْٓ وَاٰرِيْقِ فَلَ اَكُوْلُ مَمَّوْلٍ وَّلَوْ دَالُوْ اُمِّهٖ نَبِيْٓ نَمَّ اِلَّا اَلُو

“Ораларида ота-болалик, қуллик ёки эр-хотинлик риштаси борларга закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

اَبَا صَنْ لِكُلِّ مَمِّيْ نَمَّ اِلَّا اَكْزَلْ اَغْفَدُ رُوْحِيْ اَل

“Закотни нисобга молик бўлганларга бериш жоиз эмас” (Баҳрур роиқ шарҳу канзуд дақоик).

يْلَصِيْبِنَلْ اَدَّجْ بِلَطْمَلَا دَبْعَانْ بَا سَابْعَلْ اَوْ، ثِرَاحِلَا وُنَبَّ: مَهْوِمَشَا هٖ نَبِيْلَا اَلُو
يْلَصِيْبِنَلْ اَمَّ بِلَا طِيْبَا دَالُوْ اَلِيْقَعُو، رَفْعَجُو، يْلَعُو نَبَّو مَلْسُو هِيْلَعْلَلْ
بِهَلْ يَبَا وُنَبَّ اَل، مَلْسُو هِيْلَعْلَلْ

“Бани ҳошимга ҳам закот берилмайди. Улар: Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг боболари Абдулмутолибнинг икки ўғли Ҳорис билан Аббоснинг авлодларидир. Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг амакилари Абу Толибнинг авлодлари бўлган Али, Жаъфар, Ақийлларнинг авлодларидир. Абу Лаҳабнинг авлодлари

Савол: Пулдор аёл закотидан эрининг қарзини тўласа бўладими?

Жавоб: Йўқ.

أَوْجُوزَ لِي إِذْ أَرْمَلْتُ أَعْفَدْتُ آلَ وَ ، دَاعِعَ عَفَانَمَ لِي فِي كَارْتِ شَالِي وَتَأْرَمَ لِي إِعْفَدِي آلَ وَ
رَةَ إِدْهَلِي فِي إِذْكَ - لِي إِعْتَهُ لِي إِهْمَحَر - رَةَ فِي نَحْيِي بَأْذَنِّي

“Одатда манъфаатлар муштарак бўлгани боис Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздиларида эр аёлига, аёл эрига закотини бермайди. “Ҳидоя” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Фарзандларининг бойлиги нисобга етган камбағал аёлга закот бериш мумкинми?

Жавоб: Бундай аёлнинг нафақаси фарзандлар зиммасига вожиб бўлади. Агар фарзандлар зиммаларидаги вожиб амални, яъни оналарини нафақасини адо қилмасалар, бундай аёлга закот бериш жоиз бўлади.

يَفُوهُ وَفَلْأَخْنِ وَأَوْعَارْقُفْ أُونَاكَ إِذْ هَتَّادَجْ وَهَدَا جَحْ أَوْ هَيَّوَبْ أَيْ لَعَقَفْنِي نَأْلُ جُرْلِي لِي لَعَو
وَنِي د

“Кишининг зиммасига фақир бўлган ота-она, бобо-момоларнинг нафақаси вожиб бўлади. Гарчи уларнинг дини бошқа бўлса ҳам” (Ҳидоя).

بِأَصْنَانِ لِي نُودَ أَمْ وَهَوَّ عَيْشِي نَدَا هَلْ نَمَّ وَهَوَّ رِي قِفْلِي أَلْهُنَم

“Фақир ҳам закот олувчилардандир. Фақир - нисобга етмаган бироз нарсаси бор кишидир” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бой кишининг аёлига закот берса бўладими?

Жавоб: Бўлади. Чунки, аёл эрнинг бойлиги билан бой бўлиб қолмайди.

هَيَّوَبْ أَيْ نَعْدَعِي أَلْهُنَّ إِفْرِي بَكْرِي لِي إِفْخَبْ هَيَّوَبْ أَيْ نَعْدَعِي لِي فَطْلَانِ
رَحْبَلِي فِي حَمْمُ أَيْ نَعْدَعِي لِي فَطْلَانِ وَأَوْجُوزَ لِي نَعْدَعِي لِي فَطْلَانِ وَأَوْجُوزَ لِي فَطْلَانِ وَأَوْجُوزَ لِي فَطْلَانِ

“Балоғатга етмаган бола отасининг бойлиги билан бой саналади. Балоғатга етганнинг хилофи ўлароқ. Чунки, у отасининг бойлиги билан бой саналмайди. Шунингдек, ота ҳам фарзандининг, аёл эрининг, балоғатга етмаган бола онасининг бойлиги билан бой саналмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Соҳиби нисоб одам вафот этиб, бойлиги ҳали балоғатга етмаган болаларига мерос бўлиб қолса, улар зиммасига закот вожиб бўладими?

Жавоб: Балоғатга етмаган болаларнинг молидан закот берилмайди.

بَيِّنَاتٌ لِّقَوْلِهِمْ لَوْلَا آؤُلُوْنَا لَقَدْ عَلِمْنَا مَا تَمَوْا

“Закот бергувчи оқил ва балоғатга етган бўлиши закот бериш шартларидандир. Шунинг учун балоғатга етмаган болага закот бериш вожиб бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўзини мискин қилиб кўрсатган кишига закотини берган киши савобга эга бўладими?

Жавоб:

هُنَّ أَرْطِي وَيَحْتَجُّنَّ مَلَّ رَحْتِي مَلَّ وَكَشَّ وَأَفْرَصَمَ رِيْعُهُ نَظْمًا لَعَفَدَفَّ رَحَّتْ وَلَّامًا
رَهْنًا لِي فُهُمَامَتًا، هَمَدَعٌ نَظْمًا لِي فَيَحْتَجُّنَّ مَلَّ رَحْتِي فَرَصَمَ

“Закот олишга лойиқ бўлмаса керак деб гумон қилган кишисига ёки закот олишга лойиқмикин ёки лойиқ эмасмикин деб шак қилиб, закот олишга лойиқ деб қасд қилмасдан закотини берса, олган киши закот олишга ҳақли бўлса, закоти адо бўлади. Аксинча бўлса, йўқ” (Раддул мухтор).

Савол: Тиламчига закотини берса бўладими?

Жавоб: Аввало, бир кунлик егулиги бор кишига тиламчилик қилиш ва уларга садақа ва закотни бериш ҳам ҳаромдир. Кўча-кўйда ёки хонадонларга тиланиб келган кишиларга берадиган нарсасини ҳадя деб ният қилса, ҳаром амалдан қутилиб қолади.

حَيْحُصَّلَ الْكُفُوفُ لِلْأَبِّ وَالْأَعْلَابِ هَمْوِي تَوْقُوهَ نَمَّ أَيْ شَلَّ أَسَى نَأْلَحَى الْهُنَّ
مَحْمُومًا لِي لَعَدَتْنَا عَالِدَةً لِحَبَابِ مَلَعْنِي هِي طَعْمٌ مَثْأَيَّ وَبَسْتُ كُمْ لِي

“Ҳақиқатда уйда бир кунлик егулиги бор ёки егулигини топишга қодир бўла туриб тиланиш ҳалол бўлмайди ва тиланган кишининг ҳолатини билиб туриб унга садақа қилгувчи киши ҳам гуноҳкор бўлади. Ҳаром ишга ёрдам қилганлиги учун” (Раддул мухтор).

Савол: Қарзга берилган маблағни закот ўрнига ҳисоблаш мумкинми?

Жавоб: Мумкин эмас. Чунки, закотнинг адо бўлиш шарти закотни бераётган вақтида закот эканлигини ният қилишдир. Лекин, фақир

қарздорға қарз бергүвчи закотини мүлк қилиб бериб, сўнгра ундан қарзини қайтариб олса бўлади. Аммо, қарздор бой бўлса, бундай қилиш дуруст эмас.

هٰنْ دِي دَنْعَ اَهْدُخْ اَيُّ مُمْتُهُ تَاكَ زَرِي قَوْ لْ اَهْنُ وِي دَمَّ يَطْعِي نْ اَزَا وَا لْ اَهْلِي حَو

“Закотни қарздан адо бўлиш йўли, ҳақдор фақир қарздорға закотини бериб, сўнг уни қарзи эвазига қайтариб олишидир” (Раддул мухтор).

Савол: Бир кишига нисоб миқдоридан ортиқроқ закот бериш мумкинми?

Жавоб: Закот олувчи қарздор бўлса ва олган закотини қарзига тўласа, закотдан ҳеч нарса ортиб қолмаса ёки икки юз дирҳамдан озроқ маблағ ошиб қолса, зарари йўқ. Агар бир кишига нисобга етадиган миқдордаги закот берса-ю, у фақир аёли ва болаларига тарқатиб чиқса, бирортаси ҳам нисоб эга бўлмаса жоиз бўлади. Лекин, аёли ва боласига закот пулини мүлк қилиб бериши шартдир.

وَ اَعْيشْ هَلْ يَقْبِي اَلْ اَهْنُ دِي دَهَبِ يَضَقُّ وَا لْ اَمْرَا دِقْمِ هِي لْ اَغْفَدَفْ اَنْ وِي دَمَّ نَا كْ اِنْ اِ فِ ي
هَبْ سَابْ اَلْ نِي تَائِمَا لْ اَنْ وُدْ يَقْبِي

“Агар қарздор бўлса ва унга қарзини тўлаганда ҳеч нарса ортиб қолмайдиган ёки икки юз дирҳамдан камроқ ортиб қоладиган миқдорича бир кишига закот берса, зарари йўқ” (Фатвои ҳиндия).

بِحَاصِّنَا كْ وَا اَنْ وِي دَمَّ هِي لْ اَغْفَدَمَّ لْ اَنَا اِذَا اَلْ رَثَا وَا اَبَا صِنْ رِي قَوْ اَطْعِ اِ وُرْ كْ و
اَلْ اَبَا صِنْ هِنْ دِي دَغَبْ لُضْفِي اَلْ وَا اَلْ كُ صُحِّي اَلْ مْ هِي لْ اَغْفَرَفْ وَا لْ تِي حَبْ لْ اِي ع
خُتَفْ هَرْ كُ ي

“Фақирга нисобга етадиган ёки ундан ортиқ закот бериш макруҳдир. Закот олувчи қарздор бўлса ёки фарзанди кўп бўлиб, уларга тарқатиб чиқса, бирортаси ҳам нисобга эга бўлмаса ёки қарздан қолгани нисобга етмаса, нисобга етадиган ёки ундан ортиқ закот бериш макруҳ эмас. “Фатҳ” да шундай дейилган” (Раддул мухтор).

Савол: Уйсиз кўчада қолган кишига уй олишга етадиган миқдорда закот берса бўладими?

Жавоб: Бир кишига нисобга қодир бўладиган миқдорча закот бериш жоиз эмас. Лекин, закот бергүвчи закотига уй сотиб олиб, закотга ҳақдор кишига бу менинг закотим деб берса жоиздир. Чунки, олгүвчи ҳожати

Жавоб: Закотнинг адо бўлиши учун фақирга закот мулк қилиб берилиши шартдир. Шунинг учун закотни аввало унга мулк қилиб берилади, сўнгра у ҳаражатларини тўлайди.

أَهْضَبُ قِيَمًا مَغْفُودًا مَتَى الرِّيْقُ لِلْإِلَّةِ الْكَزَلِ عَفَا ذَا

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Мадрасага закот бериш мумкинми?

Жавоб: Мадрасадаги закот олишга лойиқ талабалар номидан вакил бўлиб, бир киши закотни қабул қилиб олса, сўнгра уларга тарқатиб берса, закот бергувчидан закот адо бўлади.

أَهْضَبُ قِيَمًا مَغْفُودًا مَتَى الرِّيْقُ لِلْإِلَّةِ الْكَزَلِ عَفَا ذَا

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Етимхоналарга закот бериш мумкинми?

Жавоб: Етимхонадаги фақир болаларга закотни мулк қилиб берса, закот адо бўлади. Агар бир шахсга мулк қилиб бермай, етимхонанинг ташкилий ишларига закотни сарфласа, жоиз эмас. Масжид қурилиши ва унинг камунал тўловларига сарфланганда закот адо бўлмагани каби закотга ҳақдор бўлган кишиларга закот берилмаса, закот адо бўлмайди.

تَأَقْرَطُ لِحَالِصٍ أَوْ تَأَيُّقُ سِلْ أَوْ رَطَانَ قَوْلِ أَدَّكَ وَبِحَسَمٍ لِمَا لِكُزَلِ ابْنِ بَيْ نَ زُوجِي أَلِو
هِيَ فَكَيْ لِمَتِ أَلِ أَمُّ لُكُ وَدَاهُ جُ لْ أَوْ حُ جُ لْ أَوْ رَاهُ نَ أَلِ أَيْ رَكَ وَ

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўликни кафанлашга закотни сарфлаш мумкинми?

Жавоб: Закотни адо бўлиши учун мулк шартдир. Вафот этган киши кафанни мулк қилиб ололмайди. Шунинг учун закотидан кафанлик олиб, кафанлаш билан закот адо бўлмайди. Лекин, вафот этган кишининг фақир яқинларига ёки бегона бир фақир кишига закотини мулк қилиб берса, у эса, уни кафанликка ишлатса, закоти адо бўлади.

نُكْرِلْ وَأَوْهَهُ نَمَكِي لِمَ لِمَ إِعْنَالِ تَيَمَّ أَوْبُ نَفَكِّي أَلَوْ دِجْسَمَ أَوْبِ يَنْبُي أَلَوْ

“Закот маблағи билан масжид қурилмайди, ўлик кафанланмайди. Закот бергувчидан закотнинг фарзи бўлган мулк қилиб беришлик деган нарса топилмагани учун” (Жавҳаратун наййира).

أَمْ هَلْ أَبَاوْثَلِ الْوَكَيْفِ نَفَكِّي وَهُ مَثْرِي قَفِ يَلَعُ قَدْ صَتَلِ أَوْبِ نِي فَكَّتْ لَأَلَيْ حَوْ

“Закот билан маййитни кафанлаш йўли, аввало закотни бир фақирга берилади, сўнгра фақир у билан маййитни кафанлайди. Шунда иккисига ҳам савоб бўлади” (Раддул мухтор).

Савол: Закотига дон-дун олиб ҳайвонларга едириш билан закот адо бўладими?

Жавоб: Закот адо бўлмайди. Чунки, бу ерда закотни фарзи бўлган мухтож мусулмонга мулк қилиб бериш топилмаяпти.

أَلَا أَكْزَلِ أَيْ وَأَنْ هَذَنْعُ هَمْ طَأْ وَأَلَوْ كِي لِمَ تَلِ قِي رَطَبِ أَلِمْ أَعْ طَأْ أَلِ أَيْ فِ يَفَكِّي أَلِ فِ يَفَكِّي.

“Закотни адо бўлиши учун (мусулмонларни) таомлантириш кифоя қилмайди. Лекин, таомни мулк қилиб берса, закоти адо бўлади. Закот бергувчи ўзининг ҳузурида закотнинг нияти билан одамларга таом берса, закотни адо бўлишига кифоя қилмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Закот пулидан бир қишлоққа сув ёки газ олиб келиб бериш мумкинми?

Жавоб:

تَأَقْرَطَلِ أَحَالِصِ إِوْ، تَأَيْ أَقْسَلِ أَوْ رَطَانَ قَوْلِ أَدَكَ وَ، دِجْسَمَ لِمَ لِمَ إِعْنَالِ تَيَمَّ أَوْبُ نَفَكِّي أَلَوْ دِجْسَمَ أَوْبِ يَنْبُي أَلَوْ

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини тижоратга қўйиб, тушган пулидан ғариб бечораларга сарфлаб турса, бўладими?

Жавоб: Закот ўз эгаларига мулк қилиб бериш билан адо бўлади. Мулк қилиб бергандан кейин улар закот маблағини нима қилсалар ўзлари

биладилар.

أَهْضَبُ قِيَمَةٍ أَمْ غُفْدَلُ مَتَى الدَّرِيْقُ فَلَإِ عَلَى الْكُزْلِ عَفَدَ إِذْ

“Фақирга закотини сарфласа-ю, фақир уни қўлига олмагунича закот адо бўлмайди” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Ўлиб кетган кишининг қарзини бир киши ўз закотидан адо қилиши жоизми?

Жавоб: Жоиз эмас. Чунки, маййитга мулк қилиб бериш деган нарса топилмаяпти.

كَيْ لِمَ تَلِ وَهُوَ أَوْ نَكْرَمِ إِذْ نَالَ تَيِّمًا لَنْ يَدَّ أَوْبَ إِضْقِي أَلَوْ

“Закот билан маййитнинг қарзи тўланмайди. Чунки, унда закотни рукни бўлган мулк қилиб бериш йўқдир” (Табйийнул ҳақоик шарҳу канзул дақоик).

نُكْرَلِ وَهُوَ هُنْمَ كَيْ لِمَ تَلِ مِ إِذْ نَالَ تَيِّمًا أَوْبُ نَفَكِّي أَلَوْ دِجْسَمَ أَوْبَ إِنْبُي أَلَوْ

“Закот маблағи билан масжид қурилмайди, ўлик кафанланмайди. Закот бергувчидан закотнинг фарзи бўлган мулк қилиб беришлик деган нарса топилмагани учун” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Закотни масжидга сарфласа бўладими?

Жавоб: Закотнинг рукни закот олишга лойиқ кишига мулк қилиб беришдир. Масжид ва бу каби жойларга закотни сарфлашда мулк қилиб бериш тпилмайди.

تِاقْرَطِلْ أَحْأَلْصِإِو، تِأَيِاقْسِلْأَوْرَطَانْأَقْلْأَذْكَو، دِجْسَمْلْأَكْزِلْأَبِأَيِأَنْبُيْأَنْزُجَيِأَلَوْ
هِيَفَكَيْلِمَتِأَلْأَمْأَلْكَوْأَوْدَاهُجْلْأَوْحُجْلْأَوْرَاهُأَلْأَيِزْكَو

“Закотни масжид, кўприк, сув омбор, йўл тузатиш, канал қазиш, закот эгаси ҳаж қилиши, сафарбарликка сарфлаш ва закот олишга лойиқ кишиларга мулк қилиб бериш топилмайдиган барча суратларга сарфлаш жоиз эмас” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Закотини ажратиб қўйса ёки бирор вакилга топширса, закот олгувчиларга закот етиб боришидан илгари закот эгаси вафот этса, закотга ажратилган молнинг ҳукми нима бўлади?

Жавоб: Агар закот ажратган киши вафот этса ва вафотидан илгари васият қилган бўлса, ортидан қолган молдан учдан бирдан закоти адо қилинади. Агар васият қилмаган бўлса, меросхўрлар ўртасида тақсим қилиб юборилади. Меросхўрлар балоғатга етган бўлиб, ўз ихтиёрлари билан закотни адо этишга рухсат берсалар, маййит томонидан закот адо бўлади.

تَنْكَاتِمْ وَلَوْ أَكْزَلْنَا عَنْهُ طُقُوسَاتِ الْعِصَابِ لَزَعْنَا لِبَابِ دَعْوَةِ الْوَالِدِ نَعْنُ حُجْرِي الْوَالِدِ
عَنْ عَاتِ أَرِيْمِ

“Закотни ажратиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди, то фақирга топширмагунича. Ажратилган закот фақирга етиб боришидан аввал йўқолиб қолса, закот зиммадан соқит бўлмайди. Шунингдек, ҳали закот фақирларга етиб боришидан аввал закот берувчи вафот этса, закот меросхўрларга мерос бўлиб қолади”
(Раддул мухтор).

Савол: Нисоб миқдорича маҳр тайин қилинган аёл ҳали маҳр қўлига тегмасдан илгари закот олиши мумкинми?

Жавоб: Никоҳдан кейин маҳрни беришга келишилган бўлса-ю, никоҳдан кейин ҳали аёлга бермаган бўлса ва эр бой бўлса аёл бой саналиб, закот олиши жоиз бўлмайди. Агар эр маҳрни беришга қодир бўлмайдиган даражада камбағал бўлса ёки маҳрни кейинчалик беришга келишилган бўлса, бундай аёл закот олиши мумкин.

الْحَجُّ لِبَابِ وَابِي لَمْ يُجْزَلْ وَلِجَعْلِ لِبَابِ رَسْمِ أَرْمَلِ أَوْ

“Эр бой бўлса, аёл киши нақд беришга келишилган маҳр билан бой саналади. Кейинчалик беришга келишилган маҳр билан эса, аёл бой саналмайди” (Раддул мухтор).

Савол: Қанча маблағга эга бўлган киши закот олиши ҳалол бўлмайди?

Жавоб: Олтин, кумуш, тижорат моллари ҳамда уй рўзғор анжомларидан кундалик рўзғор ишларида ва меҳмон кутиб олишда ишлатиладиганларидан ташқари буюмларнинг қиймати 85 грам тилло ёки 595 грам кумушга тўғри келса, бундай кишиларга закот олиш ҳалол бўлмайди. Уч сидра кийимдан ортиқ либослар, телевизорлар, инсоннинг аслий ҳожатлари остига кирмайди. Шунинг учун бу турдаги нарсалар закот олишда ҳисобланади. Лекин, закот беришда ҳисобланмайди.

Бундан бошқа ҳолатларда чорва молларидан закот берилмайди (Аҳсану фатаво).

Савол: Уй қуриб сотувчилар қандай закот чиқарадилар?

Жавоб: Уй олди-соттиси билан шуғулланувчилар, уйнинг қийматидан закот чиқарадилар. Закот чиқараётган вақтда уй қандай ҳолатда бўлса, ўша ҳолати баҳоланади ва ундан закот чиқарилади.

Савол: Товуқ ёки балиқ олиб, семиртириб сотувчилар закот берадиларми?

Жавоб: Товуқ боқиш ёки балиқ боқиш учун ажратилган жойлар ва уларга тегишли нарсалардан закот берилмайди. Товуқ, жўжа ёки балиқларни семиртириб сотиш мақсадида сотиб олинса, закот берилаётган вақтдаги қийматидан закот берилади. Агар жўжа ёки товуқ олаётган пайтда, улардан тухум олишни мақсад қилган бўлса, жўжа ва товуқларнинг қийматидан закот бермайди. Лекин, сотилаётган тухумлардан закот беради (Аҳсанул фатаво). Ушбу ҳайвонларга бериладиган ем, дори-дармонларнинг қиймати закотга ҳисобланади.

Савол: Идиш-товоқ шу каби нарсаларга тилло суви юритилган бўлса, ўша тиллолардан ҳам закот бериладими?

Жавоб: Зеб-зийнат сифатида буюмларда фойдаланилган тиллолар улардан ажрайдиган бўлса, тиллоларни вазни аниқланиб, улардан закот берилади. Агар тиллолар ажрамайдиган даражада бўлса, уларни йўқ деб ҳисоб қилинади ва улардан закот чиқарилмайди (Фатвои маҳмудия).

Савол: Закотини бермаган кишилар нафл садақа берсалар бўладими?

Жавоб: Қазоси бўлиб нафл рўза, зиммасида закоти вожиб бўла туриб, нафл садақа берса, савоб бўлади. Лекин, фарз, вожиб бўлган нарса туриб, нафлга машғул бўлиш нодонликдир (Фатвои маҳмудия).

Савол: Тилло ва кумушдан ясалган бурун, тиш ва суякларни бир-бирига улаш учун қўйилган тиллолардан закот бериладими?

Жавоб: “Раддул муҳтор” да закот вожиб бўлмайдиган нарсаларни саналиб, улардан закот берилмаслигига сабаб ўсувчи эмаслиги деб айтилган. Шунинг учун тиш ёки бурунни бемолот чиқариб, сотиб юборадиган имкониятда бўлса, унда закот вожиб бўлади. Агар маҳкамлаб қўйилган бўлса, закот вожиб бўлмайди.

ءَدَايِ زَلَا نَمْرِنَ كَم تُمْ رِي غُهُ نَأَل

“Чунки зиёда бўлиш имкони йўқдир” (Раддул мухтор, Имдодул фатаво).

Савол: Закот фақат рамазон ойида бериладими?

Жавоб: Нисобга етарли маблағга эга бўлган кишига закот вожиб бўлади. Бир йил ўтгандан кейин закотни адо қилиш вожиб бўлади. Агар йил тўлмай закотини берса ёки келажакдаги бир неча йиллик закотни олдиндан берса жоиз бўлади (Опке масаил унка ҳал).

بَبَّسْ لِدُوْجُوْلٍ حَصْبُ صُنْ لَوَّوْ نِي نَسْلُ ؕ تَاكْزِبْ اَصْنُ وُدَّ لَجَّ عَوْ لَو

“Нисоб эгаси бир неча йиллик закотини аввалдан ёки бир неча нисобни бирдан бериб қўйиши жоиздир” (Раддул мухтор).

Савол: Бир неча йиллик закотини бера олмаган киши қандай қилиб закот беради?

Жавоб: Зиммасига закот вожиб бўлганига бир йил тўлганида қанча маблағга эга бўлган бўлса, ўша маблағдан биринчи йилнинг закотини, иккинчи йил ўша вақтда қанча маблағга эга бўлган бўлса, иккинчи йилнинг закотини чиқаради, яъни биринчи йилнинг закотини беришда иккинчи йилда топилган фойда қўшилмайди. Шу тарзда ўтган йилларнинг закотини беради.

هَلْ نِي دِنِ عَاغْرَافٍ اَبَا صَنْ كَلِمَ اِذَا لِقَاعِ لَغْلَابِ لِمَسْمَلِ رَحْلِ اِيْلَعِ ؕ بَجَاوَةَ اَكْزَلِ
لِوَحْلِ اِيْلَعِ لِحَاوَّ اَمَاتٍ اَكْلَمَّ اَرِيْدَقْتِ وَلَوْ اَيْمَانِ ؕ اِيْلَصَّ اَلْا هَتَجَ اِحْنَعُو بِلَا طَم

“Талаб қилувчиси бор бўлган қарздан ёки аслий ҳожатидан ортиқча тақдиран бўлса ҳам ўсувчи бўлган, тўлиқ эга бўлинган ва унга бир йил айланган нисобга эга бўлган ҳур, болиғ, оқил мусулмон зиммасига закот вожиб бўлади” (Ал-Лубоб фи шарҳил китоб).

قَا فَّتَّ اِلْ اِبْرُخُ اَلْوَحُّ هَلْ فُنُّ اَتْسَيِّوْ مُضَيِّ اَلْ ؕ نِ اِفْلَوْحْلُ لِنَا لَوْحَ دَغَبَ دَا فَّ تَسْ اِنِ اِفْ
يِّ وَا حَّ طَلَّ اِحْرَشِ يِفْ اَذْكَه

“(Нисобга эга бўлганига) Бир йил тўлганидан кейин топилган фойда ўтган йилнинг закотини чиқаришда қўшилмайди. Балки, (бу фойда) кейинги йил закотини чиқаришда бил иттифоқ қўшилади. “Таҳовий”нинг шарҳида шундай дейилган” (Фатвои оламғрия).

Савол: Ўтган йиллар учун ажратилган закот нисоб миқдорича бўлиб, ўз ҳақдорларига берилмаган бўлса, кейинги йилнинг закотини бераётганда ажратиб қўйиб берилмай қолиб кетган нисоб миқдоридаги закотдан ҳам закот берадимиз?

Жавоб: Йўқ, закотдан закот берилмайди. Балки, биринчи ўтган йилнинг закотини беради ва закот чиқарилгандан кейин қанча маблағ қолса, ўша маблағдан кейинги йилнинг закотини чиқаради.

ءَارْقُفْ لِّلَّذِينَ ءَادَّوْا۟ لِبَآبِ لَبِءِ لِّزَعْلَابِ ؕ ذٰلِكَ نَجْزِي ٱلرَّحِيْمَ ۝۱۰۰

“Закотни ажратиб қўйиш билан закот зиммадан соқит бўлмайди. Балки, фақирларга бериш билан зиммадан соқит бўлади” (Дуррул муҳтор).

Савол: Ушри берилган деҳқончиликлардан закот бериладими?

Жавоб: Деҳқон деҳқончиликларидан ушр берганидан кейин уларни сотса, сотилган қийматдан закот чиқаради. Лекин, ҳосилни сотмаса, улардан закот чиқармайди, яъни закот молига қўшилмайди (Опке масаил унка ҳал).

Савол: Яшаб турган уйини сотса, ундан закот бериладими?

Жавоб: Яшаб турган уйини сотган бўлса ҳам, агар унинг қиймати нисобга етиб, бир йил айланган бўлса, ундан закот бериш вожиб бўлади.

لَاۤ اِحْوَابُ اٰكۡلِمۡ اَبۡصٰنَ كَلَمَ اٰذِ مَسۡمُۡلِ اِغۡلَابِ لِّلۡقٰغۡلِ لِّلرَّحۡمٰنِ ۝۱۰۱ ؕ لَعۡنَةُ ٱلۡجَوۡدِ ؕ اَوۡءَاكۡزِلَا۟ لِّوَحۡلِ لِّلۡهٰٓءِ لَعۡنَةُ

“Закот ҳур, оқил, болиғ мусулмон зиммасига вожиб бўлади. Агар нисобга тўлиқ эга бўлиб, бир йил айланган бўлса” (Ҳидоя).

Савол: Тижорат қилиш мақсадида сотиб олинган дўконларнинг қийматидан закот бериладими?

Жавоб: Йўқ. Балки, ундан тушган фойда нисобга етиб, бир йил айланса, ўша фойдадан закот берилади.

مُذۡخَلَا۟ دِيۡبَعًا وَّ بُوۡكُرۡلَا۟ بَاۡوَدُوۡلَا۟ زَاۡنَمۡلَا۟ ثَاثَا۟ اَوۡنَدَبۡلَا۟ بَاۡيَا۟ ثَوۡنَا۟ كُنۡسِلَا۟ رُوۡدِيۡفَا۟ سَيۡلَا۟ وَّ ءِصۡلَا۟ وَّ جَا۟وَحۡبَا۟ لَّوۡغۡشَمَا۟ اَهۡنَا۟لۡ ؕ اَكۡزِلَا۟ مَعۡتَسِلَا۟ حَا۟لَا۟ سَوۡ

“Яшаб турган ховлиси, устидаги кийими, уй жиҳозлари, уловлар, хизматкорлар, иш қуролларида закот йўқ. Чунки, улар аслий ҳожатлари ҳисобланади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Бир киши бир неча уй сотиб олиб, уларни ижарага берса, улардан закот чиқарадимми?

Жавоб: Йўқ.

ذَعَبٌ لِّوَجْهِ الْخَيْرِيِّ مِمَّا بَحَّتْ أَلَّةَ رَاجَّتِ لَلْأَنْوَكِيِّ مِمَّا بَصَّ نَبَاهِرًا وَأَوَّ دَبَّ عَرَجًا وَوَلَّوْهُ لَوْ قِيَّ

“Қулни ёки уйни нисоб миқдоридаги қиймат эвазига ижарага берса ва уларни тижорат мақсадида сотиб олмаган бўлса, ижара ҳаққини қўлга олгандан кейин унга бир йил тўлмаса, унга закот вожиб бўлмайди (Агар бу киши ҳузурида нисоб миқдоридаги мол бўлмаса, агар бўлса, нисобга қўшиб, закот беради)” (Фатхул қодир).

Пулни банд қилиб, кейинчалик сотиш мақсадида уй ёки шу каби нарсаларни сотиб олса, сўнг уни ижарага берса, уларнинг қийматидан ҳам ва улардан тушган ижара ҳақларидан ҳам закот берилади.

يَفِدَّةَ رَاجَّتِ لَلْأَمِّ نَمَثَكَ رَاجَّتِ لَلْأَمِّ عَجُأً نَأَلُ يِي وَقَوْلِكَ هُمُ كُحَّ نَكَ رَاجَّتِ لَلْأَمِّ نَكَ نَوَّوْهُ لَوْ قِيَّ

“Агар тижорат мақсадида бўлса, уларнинг ижара ҳаққи дайни қавийнинг ҳукмидадир. Чунки, тижорат молининг ижара ҳаққиси саҳиҳ ривоятда тижорат молининг пули кабидир” (Фатхул қодир).

Савол: Бир киши насияга, яъни олти ойдан кейин пулини беришга уй сотиб олса ва олти ойдан аввал закот берадиган вақт келса, уйга бериладиган маблағдан ҳам закот чиқариладими?

Жавоб: Агар закот бериш вақти келишидан аввал уй пулини тўласа, ундан закот чиқармайди. Келишилган вақтдан аввал закот бериш вақти келган бўлса, уйга бериладиган маблағдан ҳам закот чиқаради.

يِي لَوْ حَبَّ بَصَّ نَبَاهِرًا وَأَوَّ دَبَّ عَرَجًا وَوَلَّوْهُ لَوْ قِيَّ

“Закотнинг фарз бўлиш сабаби йили тўлган нисобга эга бўлишдир” (Раддул мухтор).

Савол: Омонатга қўйилган маблағдан закот берилладими?

Жавоб: Омонатга қўювчи нисоб эгаси бўлса, омонатга қўйилган маблағдан закот чиқарилади. Омонатга олган кишига закотни ажратишга изн берилган бўлса, омонатдор омонатга қўйилган маблағдан закот ажратса,

“Ўзи танийдиган кишига омонат қўйса, сўнг уни бир неча йил эздан чиқариб юборса, эсига тушиб қўлига олганда ўтган йилларга ҳам закот беради” (Татархония).

Савол: Закотга қодир бўлган кишининг бошқа бировда ҳаққи бўлиб, бир йил ўтгандан кейин уни кечиб юборса, ўтган бир йилга закот берадими?

Жавоб: Бермайди.

تطوقس نېدللا نم نويدملا اربأ م ث هيلع لوحلا لاجف م هرر فلا لجر ىلع هل لجر
ةكزلا هنع.

“Бир кишининг бировда минг дирҳам пули бўлса ва унга бир йил тўлса, сўнг ҳақдор ҳаққидан кечса, закот ундан соқит бўлади” (Татархония).

Савол: Мусодара қилинган мол эгасига бир неча йилдан кейин қайтиб келса, унга закот бериладими?

Жавоб: Закот берилмайди. Чунки, бу зимор мол ҳукмидадир.

كولامللا ىلع ةكزلا هيلع اهدر م ث ر ق م و ة و كولامللا نع اوعن م و اعب صغ اذ ا ة م ئاسلا
ى ص م ا م ي ف.

“Бир киши бировнинг чорва молларини тортиб олса ва тортиб олганлигига иқрор бўла туриб, уни эгасига қайтиб бермаса, кейинчалик эгасига қайтариб берса, ўтган йиллар учун молик закот бермайди” (Раддул мухтор).

Савол: Ҳаром моллардан закот вожиб бўладими?

Жавоб: Ҳаром мол кимдан олинган бўлса, ўшаларнинг ҳаққи бўлиб, эгалари маълум бўлса, уларга қайтариб беришлари вожиб бўлади. Агар эгалари маълум бўлмаса, фақирларга садақа қилиниб, савобини умид қилинмайди. Шунинг учун бундай моллардан закот вожиб бўлмайди. Маст қилгувчи ичимлик савдоси билан шуғилланувчиларга ҳаридорлардан тушган маблағ мулк бўлмайди. Чунки, шариатда ҳаром бўлган нарсалар мол деб белгиланмайди. Мол бўлмаган нарсани эвазига олинган нарса мулк бўлмайди. Агар ҳалол мол билан ҳаром мол аралашиб кетса, ҳалол молни ҳаром молдан ажратилади ва у нисобга етса, ундан закот берилади. Агар ҳалол молни ҳаромидан ажратишни сира иложи бўлмаса, барча молдан закот чиқаради (Аҳсанул фатаво).

Савол: Бир киши закотини вакилга берса, у эса уни ўзига сарфласа бўладими?

Жавоб: Закот эгаси вакилга: “Закотни хоҳлаган еринга сарфлайвер” деса, вакил закотни ўзига сарф қилса бўлади. Фақир аёли ёки балоғатга етган фақир боласига ёки вакил фақир бўлса, унинг балоғатга етмаган фарзандига ҳам сарфласа бўлади.

ثُمَّ يَحْضَهُ بَرٌّ لَاقِ إِذَا الْإِسْفَنْ لِدَوْلَةٍ وَرِيْقٍ لِدَوْلٍ غَدِيٍّ نَأْلِي كَوْلٍ وَ
ثُمَّ شِئْشِئْ.

“Вакил фақир боласи ёки аёлига закот пулини бериши жоиз. Лекин, ўзига сарфлай олмайди. Агар мол эгаси вакилга закотини бераётиб: “Қаерга хоҳласанг сарфлайвер” деса, фақир вакил ўзи учун закотни олиб қолиши мумкин” (Раддул мухтор).

Савол: Вакил фақир бўлса, мол эгаси вакилга: “Хоҳлаган кишингизга беринг” деса-ю, вакил закотни ўзига олиб қолса, закот адо бўладими?

Жавоб: Адо бўлмайди. Чунки, “Хоҳлаган кишингизга беринг” деган ибора вакил қилишликни англатади. Агар вакил закотни ўзига ишлатиб юборган бўлса, уни тўлаб беради. Гарчи вакил закот олишга ҳақдор бўлсада (Аҳсанул фатаво).

Савол: Масжид, мадраса, турли жамғарма фондларда жамғарилган маблағлардан закот бериш вожиб бўладими?

Жавоб: Булар бир кишининг шахсий мулки бўлмагани учун булардан закот бериш вожиб бўлмайди.

كُلُّ مَالٍ مَدْعُولٌ كَزَرَّةٍ لَبَّسُ مَلِّ لِي خُلِّ لَوْ فِقْوًا مِئَاوَسٍ فِي سَيْلٍ وَ

“Вақф чорвалари ва сафарбарликка тайёрланган отларда мулк бўлмагани учун закот йўқдир” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Ижарачи ижарага олинган уйнинг бир йиллик ижара ҳаққини аввалдан тўлаб қўйса, олдиндан тўланган маблағдан ким закот чиқаради?

Жавоб: Бу маблағ уй эгаси қўлида ижарачи томонидан берилган гаров пули ҳисобланади. Гаровга берилган молдан гаровга берувчига ҳам, гаровга олувчига ҳам закот вожиб бўлмайди.

دَيِّلْ مَدَعْلَه نَهَارْلَا اِلَع اَلْوَه بَقْرَلْ اِلْ كَلْم مَدَعْلَه نَه تَرْمُ اِلْ اِلَع اَلْ اِيْنُو رَم ي ف اَلْوَه
اِيْض اَمْلَا نِيْنَسْلَا اِنَع اِيْ كَزِيْ اَلْ نَه اِرْلَا هَدَرْتَسَا اِدْلَاوَه

“Гаровга қўйилган нарсада ҳам закот йўқ, яъни гаровга олгувчида мулк йўқ бўлганлиги учун, гаровга берувчини қўлида бўлмаганлиги учун. Гаровга олувчи гаровни қайтаргандан кейин гаровга қўювчи ўтган йилларга закот чиқармайди” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши закотини балоғатга етмаган болага берса, закоти адо бўладими?

Жавоб: Ёш боланинг закот олишга ҳақли бўлиб, бола ҳам олган нарсасини биладиган даражада бўлса жоиз.

اِيْمَرِيْ اَلْ نَاكَنْ اَبْضَبَقْلَا لِقَعِيْ نَاكَنْ اَوْلَا اَدَكْوَه ، زَا جُ قَه اَرْمُ وُهَوَه ، رِيْعُ صِلَا ضَبَقْ وُلَاوَه
وُهَوَه عَغْ دُحِيْ اَلْوَه

“Балоғатга яқинлашиб қолган болага закот бериш дуруст. Шунингдек, балоғатга етмасада, отиб юбормай ва биров алдаса алданиб қолмай қўлга олиш деган нарсани ақллайдиган бўлса ҳам жоиздир” (Раддул мухтор).

Савол: Эр-хотиндан бир бошқасига закотини берса бўладими?

Жавоб:

اَهْجُوْر اِلْ اِلْ اَرْمُ اِلْ اِعْفَدْت اَلْوَه ، اَدَا عَفَا نَمْلَا اِيْ فَا كَا رْتُ شَا لَه وَتَا رْمَا اِلْ اِلْ اِعْفَدِيْ اَلْوَه
اِيْ اِدَه اِلْ اِيْ فَا اَدَكْ - اِلْ اِعْتَه لَلْ اَهْمَحَر - اِفِيْ نَح اِيْ بَا دُنَع

“Одатда манфаатлар шерик бўлгани учун эр аёлига закотини бера олмайди. Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ наздида аёл ҳам эрига закотини бера олмайди. “Ҳидоя” да шундай дейилган” (Фатвои ҳиндия).

Савол: Бир киши закотини адо қилишдан олдин буткул молдан ажралиб қолса, зиммасида закоти вожиб бўлиб қоладими?

Жавоб: Закот вожиб бўлганидан кейин закотини адо қилмай туриб, моли талофатга учраса, зиммасидан закоти соқит бўлади. Лекин, закотни беришни кечкитирганлик гуноҳи зиммасида қолади. Била туриб молини моли талофатга учрайдиган жойга сарфласа, закоти зиммасидан соқит бўлмайди (Татархония, Холид Сайфуллоҳ Раҳмоний. Китобул фатаво).

Савол: Қайси молдан закот чиқариш вожиб бўлса, ўша молнинг айна ўзидан закот чиқариш шартми?

Жавоб: Закот вожиб бўлган молнинг айна ўзидан закот чиқариш шарт эмас. Балки, ўзидан берса ҳам, унинг ўрнига қийматини берса ҳам, унинг қийматича бошқа бирор нарса берс ҳам закоти адо бўлаверади (Китобул фатаво).

Савол: Баъзи китобларда толиби илм бой бўлсада унга закот берса бўлади дейилган. Шу тўғрими?

Жавоб: Баъзи китобларда шундай гап бор. Лекин, “Бойга закот бериб бўлмайди” деган умумий қоидага биноан гарчи толиби илм умрини илм олиш ва илм беришга сарфлаган бўлсада, бой бўлса закот олмаслиги афзалдир.

هَذَا زَلَا نَمَ هَلْ أَوْسَ زَاوَجَلْ أَصْخَرَمَ مَلْعَلْ بَلَطْ نَوَكِي وَرِيْقِفَلْ أَبْ هَدِيْقَتِ هَجْوَالْ وَ
أَهْرِيْغْ وَ

“Афзали толиби илмни закот олишга фақирлик билан қайдлашлик. Илм талаб қилиш закотни ва ундан бошқасини сўрашга рухсат бергувчидир” (Ҳошияту раддул мухтор).

Савол: Бир кишига қизи томонидан бўган набираларига закотини берса бўладими?

Жавоб: Набирасига бериш жоиз эмас. Лекин, куёви фақир бўлса, унга бериши жоиз. У фарзандларига олган закотидан ишлатиши мумкин.

هُوَ حَوْزُ أُمَّةٍ نَبِيٍّ وَأَرِيْقِفَلْ أَكْوَؤْمَمٌ وَوَدَّالْ وَأُمَّةً نَبِيٍّ نَمَ لِيْلْ أَلْ وَ

“Ораларида ота-болалик, қуллик ёки эр-хотинлик риштаси борларга закот берилмайди” (Дуррул мухтор).

Савол: Вакил закотни ўзи ишлатиб қўйиб, ўзини ёнидан закотга ҳақдор кишиларга закот берса, вакил қилгувчидан закот адо бўладими?

Жавоб: Вакил қилгувчига билдириб, улардан ижозат бўлгандан кейин берса, закот адо бўлади.

يَفِيْمَهْ أَرْدَلْ كَلْتُمْ نَمَ قَفَنْ أَفْ دِجْ سَمَلْ إِيْءَانْ بِيْ فِىْ قَفَنْ لِيْ سَأَلْ أَلْ نَمَ أَلْ أَمَّ عَمَّ جَلْ جَر
نُفْ لَعْفُ نِإْفْ كَلْ دَلْ عَفِيْ نَمَ أُهُ عَسِيْ أَلْ دِجْ سَمَلْ إِيْ قَفَنْ بِيْ فِىْ أَلْ دَبْ دَرُّ مَثْ هَتْ جَاحْ
بِحَاصْ فَرْعِيْ مَلْ نِإْ وَهِيْ فِىْ نِإْلْ دِيْ دَجَتْ هَلْ أَسْ وَأُهُ هَلْ عَدْرَلْ أَمَلْ كَلْ دَلْ بِحَاصْ فَ رَع

Жавоб: Берган закотидан ортиқчасини кейинги йилнинг закоти деб, ният қилса бўлаверади.

مَرَدَةٌ سَمَّخُوهَ ذَنْنًا نَظْفِ مَرَدَةٌ تَائِمَةٌ بَرَأَ هَذَانِ لِحَرْ أَوْ زِيَعًا وَيَجْلُ أَوْلَا يَفَو
نَ أَنْ كُمْ أَهْنَالُ؛ أَيَنْ لَلِةَ نَسَلَلِ دَايُّ زَلَّ بَسَتْ حَيِّ نَ أَلْفِةَ تَائِمَةٌ سَمَّخُوهَ كَزِي دَأَفِ
أَلِ حِغَّتْ دَايُّ زَلَّ لَعُجَتْ

“Валволийий” ва ундан бошқаларда шундай дейилган: “Бир киши ҳузурида аслида тўрт юз дирҳам пул бўлиб, у беш юз дир ҳам пулим бор деб ўйлаб, закотини беш юз дирҳамдан чиқарса, зиёдасини иккинчи йил учун ҳисоблаши мумкин. Чунки, унда зиёдасини олдиндан бериш имкони бор” (Раддул мухтор).

Савол: Бир киши нисобга етадиган бор пулига буғдой сотиб олса, буғдойдан закот чиқариш вожиб бўладими?

Жавоб: Закот чиқараётган кундаги буғдой нархини ҳисоблаб, буғдойнинг қийматидан закот чиқариши лозим бўлади. Бу жавоб фақат буғдой билан боғлиқ эмас. Балки, тижорат мақсадида нима сотиб олинса, закот бераётган пайтда уларни ўша кунги қийматидан закот чиқариш вожибдир.

تَنْ أَكَّ أَمَّةً نَائِكَةً رَاجَّتْ لَلِ ضَوْعُ يَفُوهَ بَجَاوُهُ أَكَّ زَلَّ

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Аёл киши ота-онаси томонидан берилган сеп-сидирғилар билан бой ҳисобланадими?

Жавоб: Ҳозирги кунда келинга бериладиган сеп-сидирғиларни ҳожати аслиядан деб ҳукм қилиш мушкул ишдир. Сепларни ичида кундалик истеъмол қилинадиган жиҳозлар ҳожати аслияга киради. Аммо, кўз-кўз қилиш, одамлар: “Фалончи шунча нарса қилибди” дейишлари учун қилинган сеп-сидирғилар ҳожати аслийдан ортиқча ҳисобланади. Агар буларни қиймати нисобга етса, закот олиш ҳаром бўлади ва уларнинг зиммаларига қурбонлик ва садақаи фитр вожиб бўлади.

أَمَّ نَ أَرَمَ أَمَّ رَهْطِي يَدَّلَاو؟ أَوْجُوزَ تَيَبِ لَلِ هِبُ فَرُتْ يَدَّلَاو زَاوَجُ لَلِابَّ ةَّي نَغُرِي صَتَلَه
وَهْفُوهَ نَمَ أَوْلَا ثَمَّ أَلْ دُبَّ أَلِ أَمَّ لَ أَمَّ عَتُّ سَالَا يِنَاوَأُو نَدَبَلَلِ بَايْ ثَوَلْ زَنَمَلْ لَثَاثْ أَمَّ نَ أَكَّ
أَوْبُ دُصْقِي يَتَلَلِ ةَّعَتُّ مَّ أَلَاو يِنَاوَأُو لُحَلَاو نَمَ كَلْ لَدَى لَعَدَاوِ ةَّي لَصَّ أَلِ ةَّجَّحَلَاو نَمَ

هُ. ءَاكْزَلَا تَطَقَسْرَهْ ءَاكْزَلَا بُوْجُوْ دَعْبُ لَامْلَلَا كَلَهْ نَاوْ

“Закот вожиб бўлгандан кейин касодга учраса, закот соқит бўлади”
(Ҳидоя).

Савол: Ўзи яшаш мақсадида уй қуриб, кейинчалик фикридан қайтиб, уйни сотувга қўйса, у уйнинг қийматидан закот берадимми?

Жавоб: Уй сотилмагунча закот бермайди.

هَوْنَمَثِ يَفَنُوْكَيَفِ اَعَعِيْبِيْ سَحْرَهْ رَاجَّتَلَلَنُ كَتَمَلَكَلَدَدَعْبِ رَاجَّتَلَلَا وَنَاوْنَاوْ
هُ. ءَاكْزَلَا

“Ўшандан кейин тижоратни ният қилса, сотмагунча тижорат учун бўлмайди. Сотганидан кейин унинг пулидан закот чиқаради” (Ҳидоя).

Савол: Қурбонлик кунларидан сотиш мақсадида ўн-ўн бешта қўй боқувчилар қўйларидан закот берадиларми?

Жавоб: Қўйларнинг қиймати нисобга етса ёки бошқа молларига қўшилиб нисобга етса ва нисоб эгаси бўлганлигига бир йил тўлса, улардан закот чиқаради.

تَنَاكْ اَمَّ ءَنَّءَاكْ رَاجَّتَلَلَا ضُوْرُعِ يَفُ ءَبِيْجَاوْ ءَاكْزَلَا

“Тижорат моллари қанақа нарса бўлмасин унинг қиймати тилло, кумушдан нисобга етса, ундан закот вожиб бўлади” (Жавҳаратун наййира).

Савол: Турли каллексия тўплагувчиларнинг каллексияси нисоб миқдорига етса, закот берадиларми?

Жавоб: Китобларда бу тўғрисида гап келмаган. Сотиш мақсадида йиғилмаган бўлса, улардан закот берилмайди. Лекин, орасида тилло, кумушдан бўлган буюмлар бўлса ва улар нисобга етса, закот бериш вожиб бўлади (Хайрул фатаво).

Савол: Оятда келган фи сабилиллаҳдан мурод нима?

Жавоб: Оятга келган фи сабилиллаҳдан мурод, имом Муҳаммаднинг наздида ҳажга бориб ёки мусофир бўлиб, ҳеч нарсасиз қолган кишиларга айтилади. Гарчи, бундай кишиларнинг ўз юртида моли бўлса ҳам.

“Бадоиъ”нинг соҳиблари фи сабилиллаҳни умумий қилиб, ҳар бир Худони йўлида ҳаракат қилгувчига айтилади деганлар. Масалан, диний илм

ўргангувчилар, диний таълим бергувчилар каби.

Савол: Закотни Қуръонда зикри келган кишиларнинг ҳар бирига бўлиб-бўлиб бериладими ёки улардан бирига берса кифоя қиладими?

Жавоб:

أَنْبِأَ حُصَّاءُ ذُنُوعُ زَوْجَيْهِ فَإِنْ صَالَ أَلَاءُ وَهُوَ نَمْرِدِحْ أَوْ لَيْلٍ فِرْصُ وَوَلَوْ

“Анави синфлардан бирига закотини бериш билан бизнинг асҳоблар наздида закоти адо бўлади” (Бадоиъус саноиъ).

Абдуманнон Қосимий тайёрлади

[\[1\]](#) Эслатма: Ғасб – ошкора зўронлик билан тортиб олишдир. Зулм - фирб ва ношаръий йўллар билан молни ўзлаштириб олиш.